MASTER
NEGATIVE
NO. 91-80404-2

Funded by the
NATIONAL ENDOWMENT FOR THE HUMANITIES

AUTHOR:

GAUMITZ, HERMANN

TITLE:

DE M. AEMILII SCAURI CAUSA ...

PLACE:

LIPSIAE

DATE:

1879

Master Negative #

91-80404-2

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DEPARTMENT

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

Original Material as Filmed - Existing Bibliographic Record

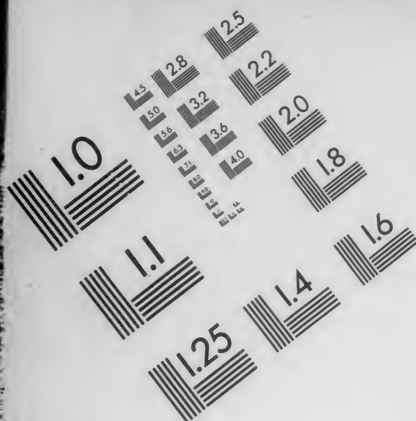
Gaumitz, Hermann, 1853-
De M. Aemilii Scauri causa repetundarum et de Ciceronis Pro Scauro oratione; dissertatio ...quam ... scripsit Hermannus Gaumitz ... Lipsiae, typis I. B. Hirschfeldi, 1879.
p. 251-289. 21 cm.

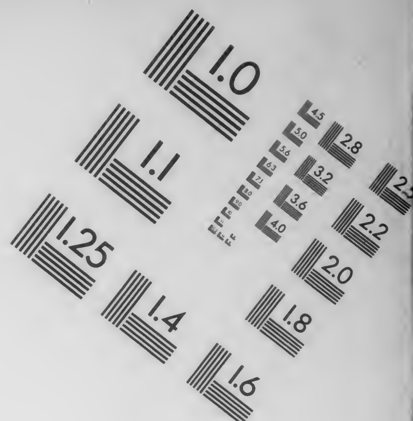
Thesis. Leipzig.
Leipziger studien II.
Vol. of theses.

Restrictions on Use:

TECHNICAL MICROFORM DATA

FILM SIZE: 35m   REDUCTION RATIO: 11X
IMAGE PLACEMENT: IA (IIA) IB IIB
DATE FILMED: 12/27/91   INITIALS RD
FILMED BY: RESEARCH PUBLICATIONS, INC WOODBRIDGE, CT

AIIM

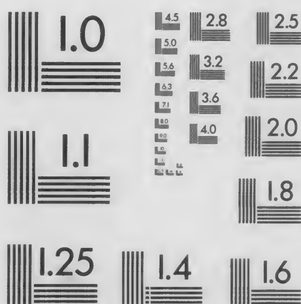
Association for Information and Image Management

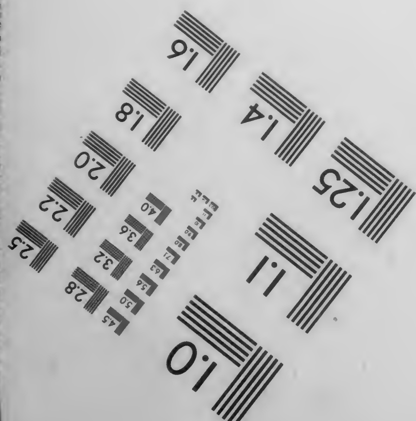
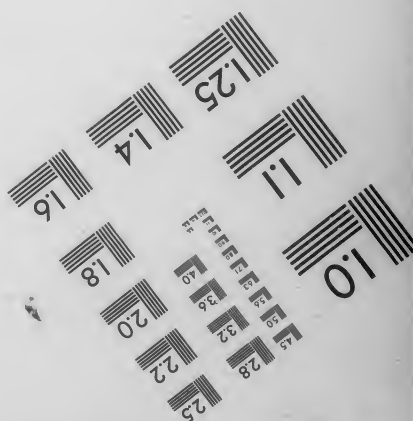
1100 Wayne Avenue, Suite 1100
Silver Spring, Maryland 20910
301/587-8202

Centimeter

Inches

MANUFACTURED TO AIIM STANDARDS
BY APPLIED IMAGE, INC.

DE

M. AEMILII SCAURI CAUSA REPETUNDARUM

ET DE

CICERONIS PRO SCAURO ORATIONE

DISSERTATIO INAUGURALIS

QUAM

AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES

AB

AMPLISSIMO PHILOSOPHORUM ORDINE

UNIUERSITATIS LIPSIENSIS

RITE IMPETRANDOS

SCRIPSIT

HERMANNUS GAUMITZ

POPPITZENSIS

LIPSIAE

TYPIS I. B. HIRSCHFELDI

MDCCCLXXIX

IULIO · KOERNERO

PAROCHIAE · DOERSCHNITZENSIS · PASTORI

PIETATIS · ERGO

D · D · D

DE
M. AEMILII SCAURI CAUSA REPETUNDARUM
ET DE
CICERONIS PRO SCAURO ORATIONE

SCRIPSIT

HERMANNUS GAUMITZ

I.

DE M. AEMILII SCAURI CAUSA REPETUNDARUM (a. 700/54).

L. Domitio Ahenobarbo Appio Claudio Pulchro consulibus[1]), h. e. anno 700/54, M. Aemilius Scaurus[2]) candidatus consularis, qui ex praetura Sardiniam Corsicamque insulas[3]) administrauerat ibique neque satis abstinenter se gesserat et ualde arroganter[4]), a P. Valerio Triario et tribus subscriptoribus[5]) repetundarum postulatus est. Quam accusationem cum Sardi, qui de prouincia male gesta querimoniam habuerunt[6]), instituerent, tum M. Valerius Messalla, Cn. Domitius Caluinus, C. Memmius Gemellus, qui in eundem annum consulatum petebant[7]), eo consilio amplexi sunt, ut Scaurum a consulatus petitione submouerent[8]).

De die autem, quo Scauri nomen delatum sit, uiri docti inter se dissentiunt. Nunc quidem apud Asconium ex optimis codicibus SM habes 16, 18: *(Cato) erat absolutus a. d. IIII. Nonas Quint.* (= 4. Juli); et paulo post 17, 2: *ut in Actis scriptum est, pridie Nonas Quintil.* (= 6. Juli) *post diem tertium quam ⟨C.⟩ Cato erat absolutus* (sc. Scaurus postulatus est). Antea autem legebatur (de coniectura; nam in libris est *pridie,* in edit. princ. *pri.*) 17, 2: *postridie Nonas Quintil.* (= 8. Juli) et 16, 18 cum deteriore libro P: *a. d. III. Nonas*

1) Asconius ex rec. Kiesslingii et Schoellii. Berol. 1875, p. 16, 4. 2) Cic. pro Scauro §. 24. 3) Asc. 17, 5. Marquardt, Staatsverw. I, Leipz. 1873, p. 97. Anno demum 727/27 diuisae sunt in duas prouincias. Cass. Dio 53, 12. 4) Asc. 16, 13. 5) Asc. 16, 20. 17, 4. 6) Cic. pro Scauro §. 39. 7) Cic. ad Att. 4, 17, 5 (= 4, 16, 8). Numeri epistularum sunt editionis Baiteri et Kayseri. 8) Cic. pro Scauro §. 30.

Quint. (= 5. Juli). Quod etiam in epistula ad Atticum 4, 15, 4 legitur: *a. d. III. Nonas Quintilis Suffenas et Cato absoluti,* uix alicuius momenti est, cum et numerorum fides in epistulis pessima sit et Fabricius eodem loco *a. d. IV.* legerit, ut ex eius historia Ciceroniana patet [1]).

Primus autem Rau [2]) monuit Asconium dicere *post diem tertium quam Cato erat absolutus:* postridie uero Nonas Quint. (= 8. Juli) ex Romanorum computandi ratione non tertium esse diem, sed quartum post a. d. III. Non. Quint. (= 5. Juli). Ex Raui igitur sententia nobis probata Cato a. d. IV. Nonas Quint. (= 4. Juli) absolutus et tertio die post, pridie Non. Quint. (= 6. Juli), Scaurus postulatus est. Sed huius sententiae aduersarius Rinkes [3]) exstitit, qui *post diem tertium* dici *die quarto* contendit eiusque rei exemplum Liuium 7, 18 affert. Qui locus minime aptus est, et quod de annis ibi agitur, et quod alius fontis alia ibidem temporum ratio est [4]). In annis enim computandis Asconius aliam rationem sequitur, ut cum alii uiri docti uiderunt, tum John, qui in libello *Die Entstehungsgesch. der Catilinar. Verschw.* inscripto (= VIII. Supplbd. d. Fleckeisensch. Jahrb.) p. 785 haec dicit: *weil Asconius bei dergleichen Zählungen ganz in der modernen Weise den terminus a quo nicht mit einrechnet.* Hoc, ut ex Asc. 50, 9. 57, 8. 68, 8. 71, 22. 72, 6 apparet, de annis quidem recte dictum est, minus recte de diebus, ut statim uidebimus.

Itaque quaestio iam est, quid illud Asconii *post diem tertium* sibi uelit, utrum ualeat *quarto die post* an *tertio die post.* Etsi autem per se utrumque significare potest, tamen sensu *tertio die post* accipiendum esse ut ex analogia locutionis *ante diem tertium (= tertio die ante)* ueri simile est, ita exemplis cum Ciceronis, tum Asconii probatur. Cicero enim pro Mil. 16, 44 dicit: *Vos ex M. Fauonio audistis Clodium sibi dixisse . . . periturum Milonem triduo. Post diem tertium gesta res est, quam dixerat.* Cf. Ascon. 47, 28: *Nominauerat quoque eum*

1) Cic. ed. Orelli VI, p. 76. 2) Rau, uariae lectiones ad Cic. orationes. L.-B. 1834, p 98. 3) S. H. Rinkes, Mnemos. X, p. 212. 4) Cf. Weissenbornii adnott.

(sc. Catonem) *Cicero praesentem et testatus erat audisse eum a M. Fauonio ante diem tertium, quam facta caedes erat, Clodium dixisse periturum esse eo triduo Milonem . . .* Cic. Phil. 2, 89: *Itaque cum ceteri consulares irent, redirent, in sententia mansi: neque te illo die, neque postero uidi . . Post diem tertium ueni in aedem Telluris.* Et apud Asconium *post diem . . .* ter legitur: 17, 30. 30, 12. 31, 19; quo postremo loco spatii definiendi facultas nobis datur. Agitur enim de illo die, quo Pompeius, consul sine collega creatus, consulatum iniit. Sed ante Kal. Mart. anni 702/52 propter mensem intercalatum hos fuisse fastos teneamus necesse est:

d. 23.	mens.	interc.	= VI.		ante Kal. Mart.
„ 24.	„	„	= V.		
„ 25.	„	„	= IV.		
„ 26.	„	„	= III.		
„ 27.[1])	„	„	= prid.		
„ 1.	„	Mart.	= Kal. Mart.		

Et Asconius quidem 31, 18 haec habet: *V. Kal. Mart. mense intercalari consul creatus est* (sc. Pompeius) *statimque consulatum iniit. Deinde post diem tertium de legibus nouis ferendis rettulit: duas ex S. C. promulgauit, alteram de ui, qua nominatim caedem in Appia uia factam et incendium curiae et domum M. Lepidi interregis oppugnatam comprehendit, alteram de ambitu: poena grauiore et forma iudiciorum breuiore . .* idemque postea 39, 4: *in quibus* (sc. Actis) *cognoui, pridie Kal. Mart. S. C. esse factum, P. Clodi caedem et incendium curiae et oppugnationem aedium M. Lepidi contra rem p. factam; ultra relatum in Actis illo die nihil; postero die, id est Kal. Mart., ⟨T.⟩ Munatium in oratione exposuisse populo quae pridie acta erant in senatu . . .* Ex quibus uerbis uides has deinceps res accidisse: die 24. mens. interc. = V. Kal. Mart. Pompeius consul sine collega creatur; post diem tertium, i. e. die 26. mens. interc. = III. Kal. Mart. refert in senatu de legibus nouis ferendis; die 27. mens. int. = prid. Kal. Mart.

1) Ratio eadem est, si mensi intercalari duodetriginta dies fuisse putas.

nouae leges ex S. C. promulgantur[1]. Hoc igitur loco Asconius dies ex Romanorum consuetudine numerat; itaque facere non possum quin in commentario Scaurianae orationis meliorum codicum auctoritatem secutus Rauioque assensus Catonem et Suffenatem esse absolutos die 4., Scaurum accusatum die 6. mensis Iulii[2] statuam.

Accusauit Scaurum P. Valerius Triarius, quem Asconius (16, 20) adulescentem paratum ad dicendum et notae industriae fuisse dicit; subscripserunt ei L. Marius L. f., ⟨M.⟩ et Q. Pacuuii fratres[3], de quibus nihil praeterea traditum est[4].

Quoniam Scaurus, ex quo reus factus erat, candidatum consularem se profiteri non potuit, A. W. Zumptio[5] assentior, qui eum antea id fecisse dicit, quam accusatus sit. Et cum huius uiri docti sententia optime concinunt uerba Asconii 16, 18: *Ipse cum ad consulatus petitionem a. d. III. Kal. Quint.*[6] *Romam uenisset . . . postulatus est.* Scaurus igitur e prouincia reuersus, cum statim candidatum consulatus se esset professus, quamquam paulo post accusatus est, tamen a petendo honore non destitit, quia praeter ambitus reos nemo reus lege prohiberi potuit quominus petere pergeret. — Triarius et subscriptores inquisitionis in Sardiniam Corsicamque insulas dies tricenos acceperant, neque uero ad inquirendum profecti sunt; considerabant enim secum Scaurum comitiis consularibus in-

---

1) Errat uir doctissimus L. Lange, Röm. Alt. III^2, Berl. 1876, p. 369: *Am zweiten Tage nach dem Antritte des Consulats legte er dem Senat die Entwürfe einer lex de ui und einer lex de ambitu vor, am vierten* (dicendum erat: am dritten) *Tage, dem letzten des Schaltmonats wurden die zustimmenden Senatsbeschlüsse gefasst.* 2) Ergo corrigendi uidentur esse ei loci, qui deprauatis Asconii lectionibus nituntur: Drumann, Gesch. Roms. Königsb. 1834. I, p. 31. VI, p. 36. Lange, Röm. Alt. III^2, p. 350. Pauly, Encycl. I^2, Stuttg. 1864. p. 373. A. W. Zumpt, Röm. Crim.-Proc. Leipz. 1871. p. 541. 3) Asc. 17, 4. Cf. A. W. Zumpt, Röm. Crim.-Proc. p. 68. 4) Quae Drumannus (Gesch. Roms VI, p. 36, n. 12) ex Cic. ad famil. 2, 17, 4 et 5 (non 2, 17, 1) coniectat probari nequeunt. 5) A. W. Zumpt, Röm. Crim.-Proc. p. 163. 6) = 28. Juni, cf. Lange, Röm. Alt. III^2, p. 347. Errat Drumannus (Gesch. Roms I, p. 30) fastos Iulianos secutus: *Am 29. Juni 54 kam er als Candidat nach Rom.*

terea consulem posse designari timebantque, ne nouum magistratum iniret ac rursus ante alias prouincias spoliaret quam praeturae male administratae redderet rationem (Asc. 17, 5).

Etsi de historia comitiorum anni 700/54[1] in Ciceronis epistulis[2] eiusdemque in oratione Scauriana multa traduntur atque non pauca de Scauri causa praeterea nota sunt: tamen singulorum eius iudicii dierum ratio difficillima est. Nam praeter illud spatium triginta dierum de tribus tantum rebus, quae ad hanc quaestionem diiudicandam alicuius momenti sunt, constat: primum in diem V. Kal. Sext. (= 28. Juli) comitia tribunicia constituta erant[3] et consularia comitia paulo post futura erant[4]; deinde Cicero ad Q. fr. 2, 15 (= 2, 16), quae epistula, ut ex §. 3 exeunte apparet, mense Sextili scripta est, dicit §. 3 comitia consularia in mensem Septembrem reiecta esse; summus denique iudicii Scauri dies fuit a. d. IIII. Non. Sept. (= 2. Sept.: Asc. 16, 5). — Quodsi Triarius triginta illis diebus ad inquirendum usus esset, actiones causae Scaurianae non prius incipere potuissent, quam post a. d. VIII. Id. Sext. (= 6. Aug.); sed interea Scaurus, quoniam comitia in exeuntem mensem Quintilem indicta erant, consul designari potuit. Itaque Triarius, ne frustra inquisitionem remisisse uideretur, id uidetur egisse, ut ante comitia primum indicta actionem institueret, qua Scaurum opprimeret. Id tamen ei quamuis contendenti laborantique non contigit, nam a. d. VI. Kal. Sext. (= 27. Juli), quo die consularia comitia nondum reiecta erant, Cicero indicat Scauri causam nondum actam esse et fieri posse, ut consul designatus etiam ambitus reus euadat; scribit enim ad Atticum 4, 15, 9: *fortasse accedent etiam consules designati,*

---

1) Cf. edit. Peyronis, Stuttg. 1824. p. 137 = edit. Beieri, Lips. 1825. p. 286. Lange, Röm. Alt. III^2, p. 343. 2) Quae tamen mira quadam confusione, ex transpositione foliorum archetypi orta, in codicibus leguntur; cf. Mommsen in Zeitschrft. f. Altw. Cassel 1845. p. 98 et 780. 3) Cic. ad Att. 4, 15, 8, quae epistula non IV. Kal. Sext. = 29. Juli (edit. Bait.-Kays.), sed VI. Kal. Sext. = 27. Juli conscripta est, cf. §. 8: *haec ego pridie scribebam, quam comitia* (sc. tribunicia) *fore putabantur, sed ad te quinto Kal. Sext. si facta erunt, . . tota comitia perscribam.* 4) Ibid. §. 9: *fortasse accedent etiam consules designati.*

in quibus si Scaurus non fuerit, in hoc iudicio ualde laborabit. Quod autem Cicero dicit *fortasse,* id nihil aliud significat nisi fieri potuisse, ut ipse etiam consulum designatorum ambitus scilicet reorum causam defendat. Nam ambitus rei omnes, qui tum consulatum petebant, haud dubie futuri erant.

Reiecta autem sunt comitia consularia sine dubio paulo ante illum diem, in quem indicta erant. Causa reiciendi fuit, quod ambitus adeo ardebat [1]), ut nunquam par fuisse diceretur, et faenus ex triente Idibus Quint. (= 15. Juli) factum erat bessibus [2]). Facta deinde coitione C. Memmius Gemellus et Cn. Domitius Caluinus, candidati consulares, cum Appio Claudio Pulchro et L. Domitio Ahenobarbo consulibus pactionem turpissimam inierant: consules enim se illos in petendo consulatu esse adiuturos polliciti erant; candidati pecunia data promiserant sese, ipsi si essent consules facti, legem curiatam de imperio Appio Claudio et L. Domitio, quae lata non esset, latam testaturos esse [3]). Quam pactionem Cicero iam a. d. VI. Kal. Sext. (= 27. Juli) compererat [4]). Quae cum ita sint, si comitia eis ipsis diebus dilata esse putamus, uix in errore uersemur. Mense autem Sextili de ambitu in senatu atrocissime multos dies agebatur, cf. ad Q. fr. 2, 15, 2 (= 2, 16, 2).

Iam altera quaestio eaque difficilior est, qui factum sit, ut summus Scauri iudicii dies a. d. IIII. Non. Sept. esset. Neque enim ab initio hunc diem constitutum esse crediderim, cum tanto spatio interposito Triarius, cur inquisitionem remitteret, non fuerit habiturus. Et quoniam Scauri causa artissime cum re publica cohaerebat [5]) magisque comitiorum quam iudicii causa uidebatur comparata esse [6]): omnia optime intellegentur, si comitiis in mensem Septembrem h. e. post ludos Romanos 4.—19. Sept.) reiectis Scauri quoque iudicium esse prolatum,

1) Cic. ad Att. 4, 15, 7. 2) h. e. Der Zinsfuss stieg von 1/3 % auf 2/3 % monatlich, oder von 4 % auf 8 % jährlich; Cic. ad Q. fr. 2, 14, 4 (= 2, 15^b, 4). 2, 15, 2 (= 2, 16, 2). 3) Cic. ad Att. 4, 17, 2 (= 4, 18, 2) ad Q. fr. 3, 1, 16. Lange, Röm. Alt. III^2, p. 345. 4) Cic. ad Att. 4, 15, 7: *cum eo* (Memmio) *Domitium consules iunxerunt, qua pactione, epistulae committere non audeo.* 5) Asc. 17, 8. 6) Cic. pro Scauro §. 30.

sed eius diem ante comitiorum dilatorum diem esse indictum statuemus; id quod ne Triario quidem ingratum esse potuit.

Duas eius causae fuisse actiones ponamus necesse est cum propter legem Iuliam repetundarum a. 695/59 latam [1]), tum propter uerba ipsius Ciceronis haec (pro Scauro §. 29): *tu uero comperendinasti uno teste producto* [2]), et paulo post §. 30: *sed omnis ista celeritas ac festinatio, quod inquisitionem, quod priorem actionem totam sustulisti, illud patefecit* ... Constat igitur Triarium uno tantum teste producto priorem actionem quam celerrime absoluisse et effecisse, ut reus comperendinaretur; immoderatius enim quam uerius Cicero dicit: *totam sustulisti.* Sed nec quo die prior actio fuerit, nec quot posterior occupauerit dies erui potest. Quae uero A. W. Zumptius (Röm. Crim.-Proc. Leipz. 1871. p. 163) dicit . . . *damals* (im Monat Juli) *wurde die Candidatenliste aufgestellt. Dagegen die Anklage geschah nach dieser Zeit* [3]). *Der entscheidende Termin . . war . . a. d. IIII. Non. Sept.: die Ankläger hatten mit ihren Beweisen nicht die gestattete Frist von 30 Tagen gewartet. Nehmen wir an, sie hätten nur die Hälfte derselben benutzt, so gewannen sie Zeit, um den Process in etwa vierzehn Tagen vor dem Eintritt der grossen römischen Spiele zu beenden. Hätten sie die volle Frist gewartet, so wäre es ihnen ergangen, wie Verres es in seinem Processe wünschte* — haec me non posse intellegere ingenue fateor.

Scaurus repetundarum postulatus in summo periculo uersabatur, cum huius eum criminis teneri manifestum esset. Quod neque Asconius neque Cicero nos celat. Ille enim (Asc. 16, 12): *Ex praetura* inquit *prouinciam Sardiniam obtinuit, in qua neque satis abstinenter se gessisse existimatus est et ualde arroganter,* pergitque excusandi, opinor, causa: *quod genus*

1) C. T. Zumpt, de legibus iudiciisque repetundarum = Abh. d. Berl. Ak. d. Wiss. 1845. p. 60. 2) Cod.: TUOCOP * RENDINASTIUMTESTEPRODUCTO, ubi probo lectionem Halmii = Sitzber. d. Münch. Ak. d. Wiss. 1862. II, p. 27. 3) Scimus Scaurum ineunte mense Quintili (6. Juli: cf. supra p. 254) accusatum esse, id quod Zumptium p. 163 fugere uidetur, sed confer eiusdem libri p. 542.

morum in eo paternum uidebatur. Haec postrema uerba in patrem Scauri[1]) spectant, quem potentiae, honoris, diuitiarum pariter cupidum fuisse pecuniasque a Iugurtha accepisse et Sallustius[2]) et alii rerum scriptores[3]) narrant. — Atque Cicero quamquam reum prouinciales non spoliasse iudicibus oratione[4]) persuadere studet, tamen et eo, quod de criminibus singulis pauca uniuerse, accurate multa de aliis rebus dicit[5]), criminibus reum purgari uix posse docet, et in eius anni epistulis facere nequit quin Scaurum fecisse uideri concedat. Scribit enim, ut supra iam uidimus, ad Atticum (4, 15, 9): *in quibus* (sc. consulibus designatis) *si Scaurus non fuerit, in hoc iudicio ualde laborabit,* idemque ad eundem (4, 16, 6 = 4, 17, 2): *Scaurum Triarius reum fecit; si quaeris, nulla est magno opere commota συμπάθεια, sed tamen habet aedilitas eius memoriam non ingratam et est pondus apud rusticos in patris memoria.* Quin etiam certis argumentis potest ostendi Scaurum maximas in prouincia pecunias per uim cepisse; hoc enim nisi putatur fecisse, quomodo eas opes, quibus ad emendum consulatum[6]) utebatur, sibi pepererit, explicari uix potest. A patre quidem, qui erat pecuniae cupidissimus, diuitias eum hereditate accepisse per se ueri simile est; idem cum Sullae esset priuignus quamuis ipse in eius proscriptionibus abstinentem se praebuisset[7]), tamen Caecilia Metella matre, Sullae coniuge, mortua iterum

1) Cuius uitam descripserunt Drumannus, Gesch. Roms. I, p. 25. H. Peter, ueterum hist. Rom. relliquiae. Lips. 1870. p. CCLIII. 2) Sall. bell. Iug. 15. 29. 32. 40. 3) Val. Max. 3, 7, 8. Plin. N. H. 36, 15 (24), 116. cf. Lange, Röm. Alt. III², p. 57. 61. 4) Imprimis (Cic. pro Scauro) §. 18 et in parte deperdita, quam ex §. 22 conicimus post §. 45 fuisse. 5) Cf. propositionem §. 22. 6) Empturum eum fuisse consulatum docetur locis his: Cic. ad Q. fr. 2, 14, 4 (= 2, 15 b, 4): *ambitus redit immanis. Numquam fuit par.* Ibid. 2, 15, 2 (= 2, 16, 2): *de ambitu cum atrocissime ageretur in senatu multos dies, quod ita erant progressi candidati consulares, ut non esset ferendum, in senatu non fui.* Id. ad Att. 5, 15, 7: *ardet ambitus. . . . ἐξοχὴ in nullo* (sc. candidato) *est, pecunia omnium dignitatem exaequat.* Ibid. 4, 17, 4 (= 4, 16, 7): *Scaurus . . absolutus . . populo tributim domi suae satisfecerat; sed tamen etsi uberior liberalitas huius, gratior uidebatur esse eorum, qui occupauerant.* Cf. ad Att. 4, 17, 5 (= 4, 16, 8) et 4, 18, 3 (= 4, 16, 11). 7) Asc. 16, 8 et 9.

heres factus magnas pecunias nanctus est. Sed ipse cum a. 690/64 quaestor Pompei[1]) et ex anno 691/63 usque ad ineuntem annum 693/61[2]) quaestor pro praetore in Syria uersaretur, rem suam familiarem omni ratione augere studuit, id quod Iosephus in uerbosa illarum rerum explanatione cum aliis locis tum hisce commemorat (Ant. 14, 2, 3): *ὑπισχνουμένων δὲ Ἀριστοβούλου μὲν τετρακόσια*[3]) *δώσειν τάλαντα, τοῦ*

1) Ioseph. ant. 14, 2, 3. bell. Iud. 1, 6, 2. 3. Lange, Röm. Alt. III², p. 262. Mommsen, Röm. Gesch. III⁶, Berl. 1875. p. 144. Idem Münzw. p. 627. Hausrath, Neutestam. Zeitgesch. Heidelb. 1873. I, p. 180. Schürer, Neutestam. Zeitgesch. Leipz. 1874. p. 146. 2) Errat ualde Drumannus de reditus tempore, cum dicit (Gesch. Roms. I, p. 29): *Er blieb bis a. 59, wo ihm L. Marcius Philippus folgte,* et alio loco (III, p. 46. cf. II, p. 405): *a. 59 wurde Scaurus durch den Propraetor L. Marcius Philippus, a. 58 dieser durch den Propraetor Cn. Lentulus Marcellinus, den Vorgänger des Gabinius, des ersten Proconsuls von Syrien, ersetzt.* Vehementius errat Iosephus, bell. Iud. 1, 8, 2: *Γαβίνιος εἰς Συρίαν πεμφθεὶς Σκαύρου διάδοχος.* Solus Appianus a ueritate non deflexit; dicit enim (Syriaca 51 = p. 420 ed. Mendelssohn): *Συρίας . . ὁ Πομπήιος Σκαῦρον . . ἔταξεν ἡγεῖσθαι καὶ ἡ βουλὴ Φίλιππον τὸν Μάρκιον καὶ Μαρκελλῖνον Λέντλον ἐπὶ τῷ Φιλίππῳ ἄμφω στρατηγοὺς κατ' ἀξίωσιν. ἀλλὰ τῶνδε μὲν ἑκατέρῳ διετὴς ἐτρίφθη χρόνος, τοὺς γείτονας ἐνοχλοῦντας Ἄραβας ἀμυνομένῳ. καὶ τοῦδε χάριν εἰς τὸ ἔπειτα ἐγένοντο Συρίας στρατηγοὶ τῶν τὰ ἐπώνυμα ἀρξάντων ἐν ἄστει, ἵνα ἔχοιεν ἐξουσίαν καταλόγου τε στρατιᾶς καὶ πολέμου οἷα ὕπατοι. καὶ πρῶτος ἐκ τῶνδε ἐπέμφθη Γαβίνιος μετὰ στρατιᾶς.* Gabinius autem, cum a. 696/58 consulatum gereret et duorum uel trium mensium iter in Syriam haberet — cf. O. E. Schmidt, de epistulis et a Cassio et ad Cassium datis. Lips. 1877. p. 9 —, uere demum anni 697/57 Syriam administrandam suscipere potuit. Quoniam uero, qui ante eum hac prouincia functi sunt, binos uterque annos in Syria mansit, inde sequitur Cn. Lentulum Marcellinum per annos 695/59 et 696/58, L. Marcium Philippum per annos 693/61 et 694/60 Syriae praefuisse. Ergo Scaurus a. 691/63 et 692/62 Syriam gubernauit, ita quidem, ut usque ad ineuntem uel medium annum 693/61 in prouincia maneret, quoad successor aduenit. Cf. Marquardt, Röm. Staatsverw. I, Leipz. 1873. p. 234 et 257. 3) Cf. Ios. ant. 14, 3, 2 et bell. Iud. 1, 6, 3, ubi ex his locis *τριακόσια* mutandum est in *τετρακόσια.* — Aliud mendum inest in Iosephi ant. 14, 3, 1, ubi uerba: *εἰς Δαμασκὸν ἀφικομένου καὶ* et propter 14, 3, 2 ac 3 et quod narratio non est conueniens rerum ordini pro glossemate, quod ex bell. Iud. 1, 6, 4 irrepsit, habenda esse iudico. Confuse enim Iosephus Pompeium bis Damascum aduenientem facit. Quod hic monuisse satis est.

δὲ Ὑρκανοῦ τούτων οὐκ ἐλάττονα παρέξειν, προςδέχεται (sc. Σκαῦρος) τὴν Ἀριστοβούλου ὑπόσχεσιν, et (bell. Iud. 1, 8, 1): ὃν (sc. Ἀντιπάτρον) καὶ καθίησι Σκαῦρος ὄντα συνήθη πρὸς Ἀρέταν, ὅπως ἐπὶ χρήμασι διαλύσαιτο τὸν πόλεμον. πείθεται δ' ὁ Ἄραψ τριακόσια δοῦναι τάλαντα κἀπὶ τούτοις Σκαῦρος ἐξῆγε τῆς Ἀραβίας τὴν δύναμιν. Sed a. 696/58 aedilis curulis factus Scaurus tam splendidos magnificosque ludos edidit[1]) imprimisque theatri[2]) sui in tempus exstructi et magnitudine et magnificentia[3]) atque bestiarum[4]), quas populo spectandas praebuit, raritate omnes, qui antea aedilitatem gesserant, adeo superauit, ut alii quidem scriptores eius diuitias non satis possint admirari, Asconius (16, 11) uero non solum opes suas eum absumpsisse, sed magnum aes alienum contraxisse memoriae tradat. Quid igitur? Unde Scaurus, cum post aedilitatem pecunias recentes colligendi facultatem nullam habuisset nisi in Sardinia administranda[5]); cum domum illam magnificentissimam, quae erat in Palatio[6]), a. 700/54 possideret — nam exeunte demum a. 701/53 Clodius eam emit[7]) —:

1) Annus ex Cic. pro Sest. 54, 116 concluditur, ex quo loco Scaurus eodem anno aedilis fuit, quo Clodius tribunatum gessit. — De ludorum opulentia cf. schol. Bob. ad hunc locum (= p. 304 Or.); Asc. 16, 10. Cic. ad Att. 4, 16, 6 (= 4, 17, 2). 2) Theatrum Scauri describit Plinius N. H. 36, 15, 113 sqq. Cf. Marquardt, Röm. Staatsverw. III. Leipz. 1878. p. 512. Friedlaender, Sittengesch. Roms. III. Leipz. 1871. p. 60. 129. 3) *Ingenti enim numero columnarum et statuarum ornatum erat et cauea cepit octingenta milia hominum.* Plin. l. l. 4) Plin. N. H. 8, 17, 64. 8, 26, 96. 9, 5, 11. Friedlaender, Sittengesch. Roms. II[3], Leipz. 1874. p. 366—368. 529. Plura inuenies apud Drumannum, Gesch. Roms. I, p. 29. 5) Quam prouinciam obtinuit praetura a. 698/56 gesta: Asc. 16, 12. M. Hölzl, fasti praetorii. Lips. 1876. p. 22 et 61. 6) Cicero pro Scauro 45[i]. Asc. 23, 23. Cic. de offic. 1, §. 138. Plin. N. H. 36, 2, 5. Quintil. 5, 13, 40. Friedlaender, Sittengesch. Roms. III. Leipz. 1871. p. 62, 4. Sed Mazois (*Der Palast des Scaurus,* deutsch von Wüstemann: Gotha 1820) iniuria Scauri nomen in titulo posuit; neque enim Scauri, sed cuiuslibet Romani diuitis domus describitur. Ad Scaurum pertinent tantum p. X. XII. 17. 53. 55. 7) Asc. 28, 23: *erat domus Clodi ante paucos menses empta de M. Scauro in Palatio.* De ingenti pretio, quo Clodius eam emisse narratur (Plin. N. H. 36, 15, 103), iure dubitauerunt Drumannus, Gesch. Roms. II, p. 367, et Friedlaender, Sittengesch. Roms. III, p. 61, 6.

unde ingentem ambitus pecuniam sumpsit, nisi per uim cepit a Sardis atque abstulit?

Sed praeter pecunias uidetur etiam nimium frumentum Sardis imperasse. Quod crimen grauissimum fuisse saepius indicatur[1]). Quo factum est, ut ne ipse quidem reus integritate sua innocentiaque confideret, sed summam fiduciam in patris memoria[2]) et in ludorum suorum beneficio[3]) et in propinqua cum Sulla[4]) et Pompeio[5]) affinitate poneret sibique, id quod ad id tempus raro acciderat, sex patronos ascisceret[6]). — Sed num re uera Scaurus, ut accusator probare studuit, Bostari uenenum dederit uxoremque Arinis coegerit, ut mortem sibi conscisceret, propterea diiudicari nequit, quod de eis rebus solius Ciceronis patroni uerba habemus; repetundarum uero crimine sine dubio tenebatur.

At quamuis hae res ita se haberent et M. Cato ipse praetor iudicium exerceret[7]), tamen Scaurus absolutus est. Quod ut fieret multae res adiuuerunt. A grauissima ut incipiam, sex patroni et ei quidem eloquentia clarissimi eum defenderunt; Hortensius enim et Cicero[8]) inter eos fuere. Tum ex more illius aetatis nouem consulares, partim quia aberant per tabulas eum laudauerunt. Quorum nomina apud Asconium (24, 24) inuenies[9]); iure autem — ut hoc addam — D. Wilsdorfius in *fastis Hispaniarum prouinciarum* (= Leipziger Studien I, Leipz. 1878. p. 126) contra A. W. Zumptium (*Studia Romana.* Berol. 1859. p. 77) ostendit Q. Caecilium Metellum Nepotem (cos. a. 697/57) medio a. 700/54 uixisse et Scaurum laudasse. Laudauit praeterea unus[10]) adulescens L. Cornelius Faustus Sulla, frater Scauri ex eadem matre natus. Is Asconio auc-

1) Cic. pro Scauro §. 18. 21. 22 et cf. supra p. 258, n. 4. 2) Asc. 17, 13. Val. Max. 8, 1, 10: *propter uetustissimam nobilitatem et recentem memoriam patris absolutus est.* 3) Cic. ad Att. 4, 16, 4. 4) Asc. 16, 8. 5) Asc. 17, 14. 6) Asc. 18, 6. A. W. Zumpt. Röm. Crim.-Proc. p. 90. 7) Asc. 17, 17. 25, 23. Val. Max. 3, 6, 7. 8) Cicero quo loco dixerit infra paulo accuratius exponam. 9) Nonnulla ut de patronis ita de laudatoribus collegit Drumannus, Gesch. Roms. VI. p. 37. 10) Asc. 25, 3. Decem laudare mos erat; cf. Cic. in Verr. 5, 22, 57. A. W. Zumpt. Röm. Crim.-Proc. p. 299.

tore (25, 4) laudatione longa non minus audientium animos permouit, quam Scaurus ipse oratione sua permouerat. Denique ad genua iudicum cum sententiae ferrentur bifariam se diuiserunt qui pro reo rogabant[1]).

Sed etsi omnia haec gratiam iudicum reo conciliare potuisse non negemus, iure tamen miraremur Scaurum absolutum esse, nisi hoc iudicium artissime cum rei publicae statu cohaesisse constaret[2]). Neque enim de Scauri culpa agebatur, sed utrum consul fieret necne certamen erat. Alii enim ardentissime cupiebant, ut in annum sequentem consules crearentur, idque ut impetrarent, omnia moliebantur ac tentabant, de honesto prorsus securi; aliis, quo in numero erat Pompeius ipse[3]), interregnum optatum erat aut dictatura. Quas res diligentissime explanauit L. Langius in *Röm. Alt.* III[2], p. 343—366; quae si legeris intelleges, quo iure Cicero (§. 30) iudicibus persuadere studuerit Scauri *iudicium non iudicii, sed comitiorum consularium causa esse comparatum.*

Alia iam quaestio, quae ad iudicium pertinet, eaque a uiris doctis multum disceptata restat: quot cuiusque ordinis iudices sententias tulerint. Cum enim a. 700/54 lex Fufia A. Fufii Caleni[4]) ualeret, ex qua tres ordines, lege Aurelia iudiciaria a. 684/70 instituti, senatores, equites, tribuni aerarii iudicabant ac, ne alius ordo alii iniusta iudicia crimini daret[5]), tres urnae ad sententias ferendas collocandae erant: etiam numeri iudicum memoriae traditi sunt. Dicit enim Asconius (25, 14): *sententias tulerunt senatores duo et XX, equites tres et XX, tribuni aerarii XXV: ex quibus damnauerunt senatores IIII, equites II, tribuni II.* Septuaginta igitur iudices aderant, ex quibus reum absoluerunt sexaginta duo,

1) Asconius (25, 7) nomina eorum habet, Drumannus (Gesch. Roms. VI. p. 38) pauca de singulis affert. 2) Cic. pro Scauro §. 30. 3) Pompeius antea Scauro studebat, sed utrum fronte an mente, dubitabatur: deinde eum abiecit; cf. Cic. ad Att. 4, 15, 7. ad Q. fr. 3, 8, 3. Asc. 17, 22: *Sed ei in iudicio neque Pompeius propensum adiutorium praebuit . . .* 4) Lata a. 695/59; cf. Cass. Dion. 38, 8. 5) A. W. Zumpt, Röm. Crim.-Recht. II, 2. Berlin 1869, p. 293.

damnauerunt octo. Sed Manutius quia numerum senatorum minimum, maximum tribunorum fuisse noluit credere, tradita Asconii uerba in *senatores IV et XX* et *tribuni aerarii XXII* mutauit. Quam coniecturam Rinkes (Mnemosyne X, Amstelod. 1861. p. 213) defendere studuit, sed dupliciter errauit. Nam si in scholio Bob. (p. 339 Or.): *qua* (sc. lege Aurelia) *senatoribus abrogata est summa potestas iudicandi et communicata cum ⟨equitibus⟩*[1]) *Romanis ⟨et tribunis aerariis⟩, ita ut in iudiciis esset minor numerus senatorum* . . ., si hoc loco ad uocem *minor* supplendum esse censet *quam aliorum ordinum coniunctorum,* iure opponi potest multo facilius suppleri *(minor) quam antea.* Et Manutii numeros (24 + 23 + 22) si numeris[2]) iudicii Miloniani (18 + 17 + 16) Rinkes probare studet, prorsus oblitus est Milonem condemnatum esse ex lege Pompeia a. 702/52 lata, qua lege et iudicum numerus mutatus et tota iudicii ratio alia est facta. Anno autem 700/54 lex Aurelia[3]) ualebat, ex qua reiectione facta totum consilium septuaginta quinque[4]) iudices praebebat, ex singulis ordinibus uicenos quinos. Neque tamen — id quod Manutium fugit — necesse erat omnes et adessent et tabulas darent, dummodo plus quinquageni adessent[5]).

Cum igitur iudices ut sententias ferrent non cogerentur accideretque, ut alii in alia iudicii actione deessent, ut uel casu quodam in sententiis ferendis alii abessent, uel de consulto alii qui aderant sententias non ferrent[6]): facillime

1) Recte illatum in textum ex Asc. 70, 7: *Aurelia lege communicata esse iudicia inter senatores et equestrem ordinem et tribunos aerarios . . .* 2) Asc. 47, 18. 3) Asc. 15, 8. 59, 14. 69, 31. Schol. Bob. p. 229 Or. Lange, Röm. Alt. III[2], p. 197. A. W. Zumpt, Röm. Crim.-Recht. II, 2, p. 186. 198. 207. 209. Cf. etiam C. T. Zumpt, *de legibus iudiciisque repet.* in Abh. d. Berl. Ak. d. W. 1845. p. 53. 4) C. T. Zumpt p. 56 et 60 errat, septuagenos fuisse dicens. Cf. Cic. in Pis. 40, 96: *an ego exspectem, dum de te quinque et septuaginta tabellae diribeantur* . .; pro Flacco 2, 4. Schol. Bob. p. 229 Or. G. Ch. Lohse, de quaestionum perpetuarum origine praesidibus consiliis. Diss. Lips. Plau. 1876. p. 43. 5) A. W. Zumpt, Röm. Crim.-Recht. II, 2, p. 210. 6) A. W. Zumpt, Röm. Crim.-Proc. p. 33 et Lohse p. 43. 44.

fieri potuit ut is iudicum numerus eueniret, quem Asconius in Scauri causa tradit. Ubi casu quodam LXX sententias tulerunt; et tribuni quidem aerarii omnes XXV tulerunt, equitum uero II, senatorum III in difficili hac causa diiudicanda fortasse abesse maluerunt, quam cum IIII illis senatoribus et II equitibus condemnantibus Scaurum condemnare. — Ceterum quo modo idem uir doctus A. W. Zumptius, qui in *Crim.-Recht* II, 2, p. 210. 350 traditos iudicum numeros praebet, in altero libro *Crim.-Process*, p. 542 dicere potuerit: *nur 8 Geschworene verurtheilten ihn, 59 sprachen ihn frei*, omnino non intellego; VIII enim et LIX faciunt LXVII: sed faciunt neque LXX (Kiessl. et Schöll) neque LXIX (Manutius).

Cum autem reus sententiis fere omnibus absolutus esset, accusatores altero die ex lege Remmia [1]) de calumnia postulati, attamen liberati sunt [2]). Scaurus autem populo tributim domi suae satisfecit [3]).

Sed — ut hoc addam — consulatum, quem petiuit, adeptus non est. Nam repetundarum crimine liberatus paulo post ambitus postulatus est ab eodem Triario [4]) et quamuis Cicero iterum eum defendisset [5]), tamen ex lege Pompeia a. 702/52 [6]) condemnatus est [7]).

Videtur in exsilium iisse [8]).

1) *Qua, qui calumniabatur, damnabatur, si crimen approbare non poterat*; schol. Gronou. in Cic. pro Rosc. Am. or. 19 = p. 431 Or. 2) Asc. 25, 17. 3) Cic. ad Att. 4, 17, 4 (= 4, 16, 7). cf. supra p. 258, n. 6. 4) Cic. ad Att. 4, 17, 5 (= 4, 16, 8). 4, 18, 3 (= 4, 16, 11). ad Q. fr. 3, 2, 3. 3, 3, 2, quos locos supra p. 258 iam attuli. 5) Quintil. 4, 1, 69: *Cicero pro Scauro ambitus reo, quae causa est in commentariis (nam bis eundem defendit)* ... 6) In id enim tempus propter tempestates publicas causam dilatam esse scimus ex Appiano, b. c. 2, 23. 24. De lege Pompeia cf. etiam Lange, Röm. Alt. III², p. 369. 7) Appian. l. l. Drumann, Gesch. Roms. I, p. 32. VI, p. 99. Lange, Röm. Alt. III², p. 374. Diligentissime hanc ambitus causam exposuit Rinkes in libro *de crimine ambitus et de sodaliciis*. L.-B. 1854, p. 182. 8) Cic. de off. 1, §. 138: *ille* (Cn. Octauius) *in suam domum consulatum primus attulit: hic* (Scaurus), *summi et clarissimi uiri filius, in domum multiplicatam non repulsam solum rettulit, sed ignominiam etiam et calamitatem.*

II.
DE CICERONIS PRO SCAURO ORATIONE.

Historia causae Scaurianae explanata ad alteram disputationis partem aggredienti primum uidetur esse quaerendum, quo defensionis loco Cicero dixerit. Quam quaestionem etsi ad iudicii historiam simul spectare non ignoro, tamen cum ex ipsa oratione magis et ex toto more Ciceroniano, quam ex iudicii ordine uideatur diiudicari posse, huc transtuli.

Asconius (18, 9) enim dicit: *fuerunt hi sex* (sc. patroni Scauri)*: P. Clodius Pulcher, M. Marcellus, M. Calidius, M. Cicero, M. Messala Niger, Q. Hortensius.* Beier autem (in editione sua p. 197) et, qui eum secutus est, Drumannus (Gesch. Roms. VI, p. 37) Ciceronem, ut eius mos fuerit, perorationem habuisse censent. Contra A. W. Zumptius (Röm. Crim.-Proc. p. 227) habet haec: *Man nimmt jetzt an, die Schlussrede habe Cicero gehalten und es sei diejenige, aus der Bruchstücke übrig sind. Ich sehe zu dieser Vermuthung keinen Grund, glaube vielmehr, dass die Vertheidiger in derjenigen Reihenfolge sprachen, wie Asconius sie nennt. Dann war Cicero der vierte* [1]). Sed cur hoc putauerit non explicat: certe Asconii auctoritas eum mouit, cuius uerbis num iure tantam hac in re fidem tribuerit statim uideamus.

Constat Ciceronem post Clodium, *qui multa dixit* (§. 37), et in altera actione [2]) orationem habuisse. Eum autem perorasse cum ex more eius conici possit, tum ex ipsa orationis forma et summa ueri simile fit. Nam fragmenta collecta si diligenter perlegeris, de patre (fr. I, 1^b—4), de maioribus

1) Sed idem uir doctus eiusdem libri alio loco (p. 543) prorsus contrarium dicit: *Cicero's Rede, die, weil sie zuletzt gehalten wurde, nur eine allgemeine Vertheidigung enthielt.* 2) §. 29: *quod priorem actionem totam sustulisti.*

(§. 46—50), de toto genere accusationis (§. 22—37), de Sardis (§. 38—45), de aedilitate [1]), de domo (Asc. 23, 20), de omni statu Scauri uberius eum dixisse inuenies, quam de singulis criminibus ipsis. — Formam esse perorationis propterea dico, quod in fine miserabilem qui dicitur epilogum [2]) habet, cuiusmodi epilogi aliis in perorationibus inueniuntur, ut in oratione pro Balbo §. 64—65, pro Murena §. 87—90, pro Plancio §. 101—104, pro Sulla §. 88—93. Ipse denique in Oratore dicit (37, 130): *etiamsi plures dicebamus, perorationem mihi tamen omnes relinquebant*, et in Bruto (51, 190) Brutum dicentem facit: *qui* (sc. Hortensius), *cum partiretur tecum causas, . . . perorandi locum, ubi plurimum pollet oratio, semper tibi relinquebat.* Ac ne uidear nimiam fidem uerbis Ciceronianis habere, illud bene obserues uelim octo [3]) causarum, in quibus Ciceronem perorasse ex orationibus quae exstant scimus, Hortensium in sex [4]) una cum Cicerone patroni munere functum esse et in his sex omnibus Ciceroni perorationem reliquisse. At Asconius — inquit Zumptius — Ciceronem quarto loco nominat. Cuius auctoritas hac in re qualis sit exemplo ostendam. Dicit enim (Asc. 48, 20): *Defenderunt* (sc. M. Saufeium) *M. Cicero, M. Caelius*, et 49, 8: *Defenderunt* (sc. M. Saufeium in altera causa) *M. Cicero, ⟨M.⟩ Terentius Varro Gibba.* At sine dubio Cicero his in causis perorauit; nam quem honorem Hortensius, qua erat modestia, ei concedebat, eundem quomodo M. Terentius Varro, iuuenis eques, nomine obscurus [5]), et M. Caelius Rufus, Ciceronis disciplina instructus [6]), sibi uindicare potuerint non uideo. His

1) Schol. Bob. in Sest. c. 54 = p. 304 Or. 2) Cic. Or. 37, 130. 3) Sunt hae: pro Mur. §. 48, pro Rab. [perd. reo] §. 18, pro Sulla §. 12. 14, pro Flacco §. 41. 54, pro Sest. §. 3. 5. schol. Bob. p. 292 Or., pro Plancio §. 37 (A. W. Zumpt, Röm. Crim.-Proc. p. 229 refutauit sententiam Drumanni, Gesch. Roms. III, p. 99), pro Balbo §. 2. 17, pro Caelio Rufo §. 18. 4) Balbo et Caelio Hortensius non aderat. 5) Drumann, Gesch. Roms. VI, p. 98, 31. 6) Cicero pro Caelio Rufo §. 39: *dicet aliquis, haec est igitur tua disciplina? sic tu instituis adulescentes? ob hanc causam tibi hunc puerum parens commendauit et tradidit ..?* cf. §. 9 et 37. Brut. §. 273. Quintil. 12, 11, 6.

igitur duobus locis Asconius patronos non eo quo locuti sunt ordine nominat; cur in Scaurianae commentario (18, 9) putatur fecisse? Alia ut omittam, nominum ordinem ex Actis, quibus eum usum esse constat [1]), hausisse potest, ubi uel quo quisque loco nomen dederat, uel alio ordine fortuito scripta erant.

Cicero paulo post [2]) quam pro Scauro dixerat, hanc orationem, quam saepius in epistulis suis commemorat [3]), et Plancianam absoluit easque fratri efflagitatas in Britanniam misit [4]). Et haec quidem pro Scauro repetundarum reo oratio, quae ornatissima fuit et aetate Martiani Capellae, qui 5, 469 de dispositione agit, incolumis exstabat, temporum iniquitate deperdita erat, ut ineunte hoc saeculo perpauca tantum fragmenta, alia in Asconii commentariis, alia in grammaticorum libris seruata superessent. Tum uero a. 1814 Angelus Maius in codice Ambrosiano (A) et paulo post Amadeus Peyron in Taurinensi (T), qui codices ex genere rescriptorum sunt [5]), magnas huius orationis partes reppererunt, quae ex illo tempore saepius editae sunt [6]).

Sed quoniam Beier, id quod in tanta copia fragmentorum partim breuium partim longiorum aliter fieri uix potuit, fere omnia recte disposuit et collocauit: equidem, qui nouam rationem non tam ordinandorum fragmentorum, quam definiendi ambitus cum totius orationis tum partium singularum inuenisse mihi uideor, accuratam huius orationis dispositionem, quoad eius facere potero, proponam. Quod antequam faciam, pauca de uniuersa dispositione et de ambitu praemittenda

1) Asc. 17, 2. 27, 12. 39, 3. 2) Eodem mense Sept. Cic. ad Q. fr. 3, 1, 11. 3) Cic. ad Att. 4, 15, 9: *deinde me expedio ad Drusum, inde ad Scaurum: parantur indices gloriosi*; ad Att. 4, 17, 4 (= 4, 16, 7): . . *cum ego partem eius ornatissime defendissem* . .; ad Q. fr. 3, 1, 16. 4) Ad Q. fr. 3, 1, 11. Altera autem oratio, quam pro Scauro ambitus reo a. 702/52 habuit, non edita est, sed Quintiliani (4, 1, 69) aetate *erat in commentariis*, h. e. im Entwurf. 5) Codex Ambrosianus ab Angelo Maio in editione sua, Mediol. 1814, p. XI, Taurinensis a Peyrone in edit. sua, Stuttg. et Tub. 1824, p. 3 accuratissime describitur. 6) Praeter priorem A. Mai et Peyronis editionem inspiciendae sunt: A. Mai editio altera, Mediol. 1817, Beieri, Lips. 1825. Optimum textum praebet edit. Orell. IV, p. 953.

sunt. Cicero ipse haec habet §. 22: *dicam enim primum de ipso genere accusationis, postea de Sardis, tum etiam pauca de Scauro: quibus rebus explicatis tum denique ad hoc horribile et formidulosum frumentarium crimen accedam.* Contra Martianus Capella 5, 469 (p. 155 Eyss.), cum de uaria natura causae disserit, in Miloniana dicit causam esse simplicem *Clodium Milone iure necauerit*; deinde duplicem fieri posse causam aut ex rebus, ut pro Caelio *de auro et de ueneno*, aut collatione, ut pro Roscio *filiusne patrem an inimici iugulauerint.* Iam pergit: *Multiplex uero ex pluribus quaestionibus causa consistit, ut repetundarum omnes Verrinae, et pro Scauro de* B o s t a r i s n e c e, *de* A r i n i s u x o r e e t d e d e c i m i s t r i b u s *exquiritur*; quibus postremis uerbis sine dubio illud quod Cicero dicit frumentarium crimen significatur. Quod Martiani testimonium ut prorsus recedere a Ciceronis dispositione unusquisque statim videt, ita Peyronem ostendit valde errasse, qui (apud Beierum p. 124) duplex tantum crimen fuisse statuat, nempe interemptionem Bostaris et depraedationem Sardiniae. Ut enim hoc ei largiar Bostaris necem cum illo de Arinis uxore crimine adeo cohaesisse (§. 8. 9. 12), ut aliquo iure unum crimen dici possit: tamen quomodo depraedationi Sardiniae tres illi loci (§. 22) de genere accusationis, de Sardis, de Scauro subiuncti esse possint, is qui hanc orationis partem diligenter perlegerit, intellegere non poterit. — Sed grauiori offensioni est Ciceronis et Capellae dissensio, quae quidem difficultas eo quoque augeri uidetur, quod Cicero hanc suam propositionem non post prooemium ponit, sed magna iam orationis parte praemissa. At uidetur tantum augeri, immo uero soluitur. Namque hae difficultates omnes meo quidem iudicio facillime remouentur, si hanc statuimus fuisse dispositionem:

I. Refutatio extra causam:
  A. de Bostaris nece,
  B. de Arinis uxore.
II. Refutatio de causa:
  A. de genere accusationis,
  B. de Sardis,

  C. de Scauro,
  D. de crimine frumentario.

Ex more enim forensi Cicero in hac repetundarum causa priores illos duos locos eo magis extra causam tractare potuit, quod perorationem habuit, i. e. quod crimina, quae ad ipsam repetundarum causam pertinebant, iam ab aliis patronis refutata erant. Optimeque in perorationis quasi structuram quadrat, quod in probatione siue refutatione de causa, antequam ad ipsum frumentarium crimen accedat, de tribus locis uerba facit, qui non ad ipsa crimina singula spectant. Quin etiam qui factum sit, ut Martianus Capella aliter iudicaret, explicatur: neque enim dispositionem huius orationis reddere habet in animo, sed de ipsa causae natura disserit, h. e. de crimine uel de criminibus. Et profecto inter sex illos locos tria tantum crimina inueniuntur: de Bostaris nece, de Arinis uxore, de crimine frumentario. Quae cum ita sint, etiam Beieri (p. 124) sententia uidetur refutata esse, qui Capellam secutus tripertitam dispositionem statuit.

Exstant in commentariis Asconii breuia enuntiata, uerbis Ciceronis quae enarrantur adscripta, qualia sunt haec: 9, 15: *cir. uer. a primo DCXL*, 15, 1: *cir. uer. a nouis. CC*, 21, 1: *circa tertiam partem a primo*, 10, 22. 11, 4. 22, 20. 62, 25: *circa medium*, 22, 1: *paulo post.* Quae enuntiata R i c a r d u s B e c k i u s (quaestt. in Cic. pro C. Cornelio orationes. Lips. 1877. p. 35) ab Asconio esse profecta propterea negat, quod nulla ad orationem in toga candida exstent, dicitque *a librario esse addita ea aetate, qua oratio in toga candida exceptis fragmentis ab Asconio seruatis iam deperdita, duae incolumes Cornelianae totaque Scauriana et Pisoniana uirorum doctorum in manibus etiamtum erant.* Sed eum ualde errasse P. K o e t s c h a u, sodalis meus Lipsiensis, uidit monuitque (in exercitationibus antiquariis L. Langii) in ipso commentarii Asconiani textu legi (71, 9): *qui oblitus sit ante minus XX uersus . . Ciceronem dixisse* . ., et docuit in commentario orationis in toga candida habitae eiusmodi enuntiata, quae certis numeris exprimuntur, propterea non inueniri, quod perbreuis haec oratio erat, et alia

enuntiata in ipso textu posita, qualia sunt: *postea* (75, 2. 77, 20), *paulo ante* (75, 13. 78, 13. 79, 28), in hoc exiguo ambitu sufficiebant. Errauit igitur Beckius; ceterum iam Fr. Ritschelius perspexit et, qui recentissime praeter Francogallum Charles Graux de stichometria[1]) scripsit, C. Wachsmuth probauit ab ipso Asconio factas esse has adnotationes, quo facilius loci, quos

1) De stichometria adhuc sub iudice lis est. Ad Asconium spectant: Fr. Ritschl, opusc. I. Lips. 1866, p. 84. 90—91. 99. Charles Graux, *sur la stichométrie* (= Revue de philologie. Paris 1879, p. 97 sqq.) p. 138. Quem examinauit C. Wachsmuth, *Stichometrisches und Bibliothekarisches* (= Rh. Mus. XXXIV, Frankf. 1879, p. 38). — Ceterum haud scio an non casui tribuendum sit, quod etiam Asconianis numeris probatur id quod Graux (p. 100 sq. 123) ostendit. Probauit enim in singulis uersibus ueterum graecorum codicum, quorum *στίχοι* traduntur, 34—38 fere litteras fuisse. In Pisoniana oratione facultas computandi datur. Leguntur enim in editionis Bait.-Kays. singulis uersibus 45 fere litterae. Exempli gratia orationis Pis. §. 95 (Asc. 15, 15) in codice Ciceronis, quo Asconius usus est, legebatur *cir. uer. a nou. LXXXX*, in editione laudata a §. 95 ad finem sunt 72 uersus. Iam habes:

$$90 : 72 = 45 : x$$
$$x = 36,$$

h. e. singuli Asconii codicis uersus habebant **36** fere litteras. Eadem est ratio in his locis (numerus primus est codicis Asconii, secundus editionis Bait.-Kays. uersuum, qui numerantur usque ad finem, cf. Beck, p. 36):

Pis. §. 52 (Asc. 11, 18): $800 : 658 = 45 : \mathbf{37}^{1}/_{80}$;
Pis. §. 62 (Asc. 13, 5): $660 : 515 = 45 : \mathbf{35}^{5}/_{44}$;
Pis. §. 68 (Asc. 14, 16): $560 : 442 = 45 : \mathbf{35}^{29}/_{56}$;
Pis. §. 82 (Asc. 14, 25): $320 : 256 = 45 : \mathbf{36}$;
Pis. §. 89 (Asc. 15, 1): $200 : 161 = 45 : \mathbf{36}^{9}/_{40}$;
Pis. §. 94 (Asc. 15, 5): $120 : 92 = 45 : \mathbf{34}^{1}/_{2}$.

Ergo idem fere numerus litterarum (34—37) in Asconii codicis singulis uersibus fuit, quem in illis graecis codicibus fuisse Graux ostendit. — Neque hinc alienus est codex palimpsestus Vaticanus Regin. 2077, qui priore scriptura tertii fere p. Chr. saeculi partem Verrinarum continet. Cuius codicis fol. 89ᵛ exemplum in C. Zangemeisteri et G. Wattenbachii *Exemplis codicum Lat. litteris maiusculis scriptorum* (Heidelb. 1876, fol.) inuenies tab. 4 (= Cic. in Verrem II, 1, 50, 128—130). Sunt autem duae columnae, quarum singuli uersus (17—20 =) 18 fere litteras habent, ita ut huius quoque libri Ciceroniani singuli paginae uersus (18 + 18 =) **36** fere litteras contineant. Quam cum Asconio consensionem fortuitam esse non putauerim; uidetur enim iam apud ueteres libris certus quidam uersuum ambitus certusque litterarum in singulis uersibus scriptarum numerus fuisse.

enarrauit, inuenirentur; neque usitatum fuisse hunc morem afferendi, sed praeter Asconii exemplum inueniri nullum nisi Diogenis Laertii (7, 187. 188), cuius *στίχοι* ab Isidoro Pergamenio profecti esse uiderentur (Wachsm. p. 42); nam Graecorum *στιχομετρίαν* uel potius *στιχισμόν* (p. 51) solum ad describendos et uendendos libros pertinere.

Sed haec enuntiata breuia, quae etiam in Scaurianae orationis commentario inueniuntur, a quocumque profecta sunt, facultatem nobis praebent ambitus definiendi et totius orationis et nonnullarum eius partium. Quod autem firmis possum numeris uti, propterea liceat R. Beckium laudare, qui in dissertatione, quam supra commemoraui, accurata inquisitione ostendit circiter quinos uersus eius orationum codicis, quo Asconius usus est et cuius ratione habita illos numeros breuiaque enuntiata adnotauit, quaternis fere uersibus eius editionis respondere, quam Baiter et Kayser curauerunt.

Quoniam igitur ad fr. I, 1ᵇ or. pro Scauro apud Asconium (18, 15) additum est: *circa uer. ⟨a⟩ prim. XXXX*, ex Beckii ratione mihi probata 32 uersus editionis Bait.-Kays., si incolumis esset oratio, efficerentur. De quo numero si 3 quos fr. I, 1ᵃ continet uersus dempseris, inuenies circiter 29 uersus eiusdem editionis deperditos esse.

Multo autem maioris momenti sunt quattuor enuntiata haec: Asc. 21, 1: *circa tertiam partem a primo*, 22, 20: *cir. medium*, 23, 4: *post duas partes orationis*, 23, 17: *post tres partes a primo*. Ubi enim Asconius (21, 1 ad fr. II, 1) *circa tertiam partem a primo* adscriptum praebet, tertia orationis pars praeterierat; ac quoniam ab initio usque ad fr. II, 1 circiter 34 uersus fragmentorum in editione numerantur, si uersus qui desunt m et totam orationem r litteris significaueris, haec efficietur aequatio arithmetica:

$$\langle 1. \rangle \quad 34 + m = {}^{1}/_{3}\, r.$$

Tum ad §. 33 adscriptum inuenitur (Asc. 22, 20): *cir. medium*, i. e. haec uerba in media fere [1]) oratione legebantur. Sed inde

1) Nam et *circa* uoce Asconius utitur, et bis adscriptum est: *cir. medium* ad Pison. §. 38 (Asc. 10, 22) et ad §. 44 (Asc. 11, 4).

a fr. II, 1 usque ad §. 33 in editione Bait.-Kays. uersus circiter 214 exstant: quodsi deperditos in hac parte uersus n littera significauerimus, habebimus:

$$214 + n = {}^1/_2\, r - {}^1/_3\, r,$$

$$\langle 2.\rangle \quad 214 + n = {}^1/_6\, r.$$

At neque illa, neque haec aequatio, neque quam praeter has ex Asconio poterimus ponere, cum solui nequeant, nos iuuarent, nisi coniectura possemus augurari, quot editionis uersus inter fr. II, 1 et §. 33 deperditi esse uiderentur. Paene integra enim haec orationis pars exstat, et perpauci tantum uersus desunt.

(I.) Nam fr. II, 2 Asconio (21, 10) auctore statim [1]) post fr. II, 1 legebatur; id quod sententia quoque probatur, cum in utroque fragmento Crassi mentio fiat.

(II.) Progredientibus nobis lacuna statuenda est inter fr. II, 2^a et illud quod sequitur fr. II, 2^b: . . *tis suae rerumque* sqq., a quibus uerbis codex T incipit. Quae quidem lacuna breuissima est his de causis: arte enim fr. II, 2^b cum fragmentis quae antecedunt cohaeret propter (alterius) Crassi mentionem; tum Asconius (22, 1) ipse *paulo post* [2]) additum praebet, quod enuntiatum spatium paucorum uersuum significat, quorum h. l. 4 exstant; denique illi *neque* fragmenti II, 2^a (Asc. 21, 11), quod scholiasta (cf. supra I), quoniam alterum *neque* non sequitur, explicare non potuit (Asc. 21, 20): illi *neque* bene respondet uocula *num*, in fr. II, 2^b posita. Itaque non dubito quin

1) Quae uocula utrum Asconii sit necne, hic nihil refert: commenticia certe non est. Sed iure Rauius (uariae lectt. p. 103) et Maduigius hanc totam adnotationem grammaticam (Asc. 21, 14—29) ab Asconio abiudicauerunt.
2) De Asconiano huius *paulo post* usu cum P. Koetschau, quem supra laudaui p. 269, diligentissime disseruisset ostendissetque *paulo post* habere ambitum Asc. 7, 11 = $1^1/_4$ uersuum, 8, 10 = 16 uers., 10, 4 = 9 uers., 37, 21 = 15 uers., 38, 11 = $10^1/_2$ uers., 44, 1 = $7^1/_2$ uersuum: equidem facile ei persuasi ante Asc. 43, 13, quo loco *paulo post* 75 uersuum (= 7 paragraphorum) ambitum habet, aut lacunam in commentario esse statuendam, aut ipsum illud enuntiatum glossema esse. — Num iure Kiesslingius et Schoellius Asc. 14, 10 de coniectura *paulo post* inseruerint, quia ibi 28 uersus intersunt, dubitauerim.

perpauca tantum uocabula interciderint, proximeque a uero Beierum puto abesse, qui suppleuit: . . . *M.' Aquilius potuit imitari, ⟨sed memoriam* [1]) *iuuentu⟩tis suae* sqq.

(III.) Sequuntur continuo in codice T §. 2—7; post §. 7 autem lacuna est. Tum §. 8—28 item continuo traditae sunt; nam §. 8—18 in solo codice A, §. 19—25 in A et T, §. 25—28 in solo codice T leguntur. Deinde post §. 28 altera lacuna est; sed quae sequuntur inde a §. 29—31 in codice A, a §. 31—36 in A et T codicibus, a §. 36—45 in solo codice A exstant. Et hae duae (post §. 7 et post §. 28) lacunae quot fere editionis uersuum sint, iam ostendam. Et quo magis perspicua sit argumentatio mea, quem ambitum singula utriusque codicis folia habeant, exscribam [2]):

Cod. T.

[a) §. 2—7 = |*tis suae — quo etiam facilius* |] =

fol. I.	p. 1. col. 1. desinit	§. 3: *quos multauit?* |;	continet $8^3/_4$		= $34^1/_3$ uersus edit. Bait.-Kays.
	„ 1. „ 2. „	§. 4: *eam cum idem* |;	„ 9		
	„ 2. „ 1. „	§. 5: *sed refugit statim* |;	„ $8^1/_4$		
	„ 2. „ 2. „	§. 7: *quo etiam facilius* |;	„ $8^1/_3$		

Cetera codicis T folia eundem in modum instituta sunt; et continent quidem ex accurata numeratione:

[b) §. 18—28 = | *quoniam habet — odium populi* |] =
fol. II. §. 18: | *quoniam habet* — §. 23: *genus primum* | = 34 uers.
fol. III. §. 23: | *ut inquisitum* — §. 28: *odium populi* | = $35^1/_4$ uers.

[c) §. 31—36] =
fol. IV. [3]) §. 31: | *aut eius, qui* — §. 36: *detraxerint* | = 34 uersus.

Itaque non in errore uersamur, si singulis T codicis foliis circiter $34^1/_4$ uersus editionis allatae respondere dicimus.

1) Hoc uocabulum cur Baiter et Kayser rectis typis, ut traditum, excudendum curauerint, indagare non potui. 2) Paginarum columnarumque distributio qualis sit in codice T accuratissime summaque liberalitate docuit me V. D. Gasp. Gorresio, bibliothecarius Taurinensis, cui ego gratias ago quam maximas. — Codicis A foliorum ambitum ex Peyronis editione (p. 15) hausi, qui utriusque codicis singula folia diligenter excudenda curauit. 3) Folium V codicis T, cum mutilatum sit (desunt enim septeni uersus codicis), iam mittemus.

Cod. A.

[a) §. 8—25: |*te dixi — iniurias*|] =

fol. I.	p. 1. col. 1. desinit §. 8:	*ibi se ali*|;	continet $6^1/_4$	$= 37^3/_4$ uersus ed. Bait.-Kays.
	„ 1. „ 2. „ §. 9:	*tum etiam nup*|;	„ $6^1/_6$	
	„ 1. „ 3. „ §. 10:	*digitulis duobus*|;	„ $6^2/_3$	
	„ 2. „ 1. „ §. 12:	*fuit confirma*|;	„ $6^1/_2$	
	„ 2. „ 2. „ §. 13:	*commoti de*|;	„ $6^1/_6$	
	„ 2. „ 3. „ §. 13:	*flagitio defor*|;	„ 6	

Cetera codicis A folia eundem in modum constituta sunt et continent haec:

fol. II. §. 13: |*matos habetis* — §. 19: *disputem? quid?*| = $38^5/_6$ uers.
fol. III. §. 19: |*non habuisti* — §. 25: *atque iniurias*| = $37^{13}/_{15}$ u.

[b) §. 29—45] =

fol. IV. §. 29: |*litu Aetnae* — §. 34: *quamobrē*| = $37^{13}/_{24}$ u.
fol. V. §. 34: |*se consule* — §. 40: *hoc perfugi*| = $37^5/_6$ u.
fol. VI. §. 40: |*um dolori* — §. 45: *Scipionum int*| = $38^{13}/_{15}$ u.

Singulis igitur codicis A foliis respondent 38 fere uersus editionis Bait.-Kays.

Iam licet mihi ad id quod propositum est redire istarumque lacunarum, quae sunt post §. 7 et post §. 28, ambitum definire.

(1.) Folium I codicis T exit §. 7; fol. II eiusdem codicis incipit §. 18. Inter quas paragraphos ex codice altero (A) 66 fere editionis uersus exstant. Fac duo folia in codice T deesse; ergo $34^1/_4 \,.\, 2 = 68^1/_2$ uersus editionis deessent; et horum quidem $68^1/_2$ uersuum cum 66 in altero codice traditae exstent: 2 uel 3 soli uersus in hac (post §. 7) lacuna intercidisse putandi sunt. Duo autem sola folia cod. T excidisse propterea facio quod, si tria deesse putarem, — quoniam tum ($34^1/_4 \,.\, 3 =$) $102^3/_4$ uersuum 66 tantum exstant — nimia lacuna $36^3/_4$ uersuum (post §. 7) statuenda esset; id autem arto sententiarum §§. 7 et 8 conexu uetatur. Nam id quod Cicero §. 7 promittit duas opiniones, quae in Sardinia de Arinis uxoris morte fuerint, se esse explicaturum, facit inde a §. 9, paucis de Bostaris cum ista muliere consuetudine praemissis. Itaque deest tantum finis enuntiationis eius, quae incipit *quo etiam facilius* . . et perpauca uerba ante: . . *te dixi libidinosam* sqq.; ita quidem ut ad hanc lacunam supplendam 2 uel 3 uersuum spatium satis esse uideatur. Et recte e sensu quidem — ut hoc statim addam — Beier (p. 154) supplet: ⟨*hi et Scauri innocentiam et testium tuorum audaciam cognoscere possint et eorum, quae facta sunt, indignitatem.* Sed si ad ea quae sequuntur addit: *Sardae istius maritus Aris matrem Bostaris*⟩, *te dixi, libidinosam* sqq., nescio an erret. Subiectum *Aris* recte coniecit; sed apostrophes quae dicitur uix locus est, et displicet repetitum illud *matrem*. Ego putare maluerim . . *te* esse aduerbii alicuius reliquum; exempli causa propono: *Aris enim Bostaris, ut an*⟩*te dixi, libidinosam matrem* sqq. — Ac ne opponas: ubi Cicero dixit? reminiscere, quaeso, permagnam ($^1/_3$ r, cf. supra p. 271) orationis partem ab initio deesse, in qua de his rebus sine dubio sermo fuerat.

(2.) Codicis A folium III desinit §. 25; fol. IV eiusdem codicis incipit §. 29. Cuius spatii ex altero codice T seruati sunt uersus editionis $21^1/_4$. Fac unum folium codicis A post §. 25 excidisse: quoniam id folium 38 fere editionis uersus expleuisset, $38 - 21^1/_4 = 16^3/_4$ fere uersus post §. 28 desiderantur. Ac ne ex libidine me putes contendere unum folium codicis A deesse, aliam tibi rationem proponam, qua idem demonstretur. Exit enim codicis T folium III §. 28; eiusdem codicis folium IV incipit §. 31; spatii autem inter has paragraphos interpositi ex altero codice A leguntur in editione $17^1/_2$ uersus. Fac unum folium codicis T post §. 28 excidisse; quod folium $34^1/_4$ editionis uersus impleret. Quorum $34^1/_4$ uersuum cum $17^1/_2$ exstent, facile tibi persuadebis $16^3/_4$ uersus post §. 28 deesse.

Ergo ex regulis logicis et arithmeticis constat post §. 28 lacunam $16^3/_4$ uersuum esse. Ex hac autem ratiocinatione apparet multo plura deesse, quam Beier suspicatus est. De sententiis quae desunt et de sententiarum forma hoc tantum moneo. Et ex §. 23: *Quod est igitur hoc accusationis, Triari, genus? primum, ut inquisitum non ieris* . ., et ex argumentorum repetitione quae est §. 30: *quod inquisitionem, quod priorem actionem totam sustulisti* . . uidetur sequi ut Cicero

alterum argumentum his fere uerbis protulerit: *Deinde priorem actionem totam sustulisti.* Tum consequebantur, quae de Verris accusatione ex §. 29 addidisse putandus est. Diligentissime autem omnia in hac oratione disposita esse et ordinata intelleges ex §§. 38. 41.

Ut breui omnia quae adhuc de sexta illa orationis parte (cf. p. 272) disputata sunt comprehendam, cum fr. II, 2ª statim (p. 272) post fr. II, 1 legatur; cum post fr. II, 2ª paucissima tantum uocabula desiderentur (p. 273); cum post §. 7 lacuna 2 uel 3 uersuum (p. 274) et post §. 28 altera lacuna $16\frac{3}{4}$ uersuum (p. 275) statuenda sit, cetera autem continuo in codicibus tradantur: in hac sexta orationis parte, quae a fr. II, 1 ad §. 33 pertinet, 20 fere uersus desunt. Itaque pro:

⟨2.⟩ $214 + n = \frac{1}{6}\,r$ (cf. p. 272) ponendum est
$214 + 20 = \frac{1}{6}\,r;$
$1404 = r.$

Hoc est: tota Scauriana si incolumis exstaret 1404 fere[1] uersus, siue 35[2] fere paginas editionis Bait.-Kays. impleret.

Ambitu totius orationis inuento ($r = 1404$ uers.) ceterae aequationes arithmeticae solui possunt. Ab initio usque ad fr. II, 1, ubi Asconio (21, 1) teste tertia pars praeterierat, 34 fere uersus exstant, m uersus desunt. Ergo cum $r = 1404$ uers. et

⟨1.⟩ $34 + m = \frac{1}{3}\,r$ sit (cf. p. 271),
est $34 + m = 468;$
$m = 434;$

h. e. ab initio ad fr. II, 1 434 fere editionis uersus desunt.

Eodem teste (Asc. 23, 4) fr. 45^h *post duas partes orationis* legebatur; et quoniam inter §. 33, quae in media fere oratione erat, et fr. 45^h circiter 91 uersus exstant, y uersus desiderantur: est

1) Noli obliuisci quae p. 271 n. 1) dixi. 2) Implent or. pro Caec. 31, pro Mil. 32, pro Mur. et in Pison. 33, pro Flacco 34 paginas editionis saepius iam commemoratae.

⟨3.⟩ $91 + y = \frac{1}{6}\,r;$
$91 + y = 234;$
$y = 143;$

h. e. inter §. 33 et fr. 45^h circa 143 uersus exciderunt.

Tum fr. 45^i, quod statim sequitur, *post tres partes a primo* (Asc. 23, 17) erat; inter fr. 45^h autem et 45^i circiter 4 uersus in editione exstant, z uersus desunt; ergo

⟨4.⟩ $4 + z = \frac{3}{4}\,r - (\frac{1}{3}\,r + \frac{1}{6}\,r + \frac{1}{6}\,r);$
$4 + z = \frac{1}{12}\,r;$
$4 + z = 117;$
$z = 113;$

h. e. inter fr. 45^h et fr. 45^i 113 fere uersus desunt.

Denique si fr. 45^i post tres partes a primo fuit, inde consentaneum est a fr. 45^i ad finem quartam orationis partem fuisse. Cuius partis exstant a fr. 45^i ad §. 46 uersus 13, x uersus amissi sunt. Praeterea a §. 46 ad finem exstant 30 uersus; quot uersus inter §. 46 et finem amissi sint, facile sic inuenitur. Asconio enim teste (24, 14) haec §. 46 *cir. a nouis. CLX* erat; et cum hi CLX codicis, quo Asconius usus est, uersus ex Beckii ratione (cf. supra p. 271) respondeant 128 fere uersibus editionis Bait.-Kays., horumque 128 uersuum 30, ut dixi, seruati sint: uides a §. 46 ad finem 98 editionis uersus deesse. Totam igitur hanc quartam orationis partem his possumus numeris describere:

$$(13 + x) + 30 + {}^{*}98 = \frac{1}{4}\,r.$$

Ex quo sequitur

⟨5.⟩ $^{*}141 + x = \frac{1}{4}\,r;$
$^{*}141 + x = 351;$
$x = 210;$

h. e. inter fr. 45^i et §. 46 circiter 210 uersus desunt.

Ex tabula adiecta facile inuenies totius orationis 484 fere uersus (= c. 12 pagg.) editionis Bait.-

	§§. I, 1 – II, 1	II, 1 – 33	33 – 45^h	45^h – 45^i	45^i – fin.	
	$\frac{1}{3}\,r$	$\frac{1}{6}\,r$	$\frac{1}{6}\,r$	$\frac{1}{12}\,r$	$\frac{1}{4}\,r$	
r =	34 + **434**	+ 214 + **20**	+ 91 + **143**	+ 4+**113**	+ *141 + **210**	= 1404 uers.
r =	3 + **29** + (31 + **405**)	+ (214 + **20**)	+ (91 + **143**)	+ (4+**113**)	+ (13 + **210**) + (30 + *98)	= 1404 uers.

Kays. exstare, circiter 920 (= c. 23 pagg.) esse amissos. Exstat igitur plus tertia pars; e tribus duae partes desunt, quarum partium deperditarum prior (434 uers. = 11 pagg.) inter fr. I, 1 et II, 1 desideratur. Illud bene obserues uelim inter singula unius cuiusque partis ($1/3$ r, $1/6$ r) fragmenta, prout sensus et conexus postulat, uersus deperditos esse distribuendos.

Iam liceat mihi dispositionem totius orationis proponere, eaque quae ad nonnullos locos adnotanda uidebantur esse, ne perspicuitas minuatur, adnotationibus infra additis ita explicare, ut simul, quoad eius fieri poterit, de aliquot lacunarum et ambitu et argumento disputetur. Nam alia quidem bene Beier suppleuit; alia autem uidetur iniuria intulisse. Sed etsi facere non possum quin legem illam probem, quam Halmius (Münch. Sitzgsber. 1862. II. p. 9) his uerbis statuit: *Zur Reinigung der Fragmente gehört in einer kritischen Ausgabe auch die Beseitigung der Beierschen Ergänzungen in den Reden pro Tullio, in Clodium und pro Scauro, deren Lectüre neben dem echten Cicero einen widerwärtigen Eindruck macht und das Verständniss des erhaltenen eher stört, als fördert* ..: tamen nimis uehementer idem uir doctus in Beierum inuehitur, cum ei quod petierit unquam contigisse negat (Halmius p. 7: *die erfolglosen Restitutionsversuche*). Immo uero singulari diligentia iudiciique subtilitate Beier in fragmentorum sensum inquisiuit disiectaque orationis membra sententiarum uinculis coniungere studuit. Ac ne ipsum quidem haec sua supplementa in editione critica excudenda curaturum fuisse putauerim. In eo autem Beierum peccasse censeo, quod saepe sententias, quae ei desiderari uidebantur, eisdem uerbis intulit quibus uerbis aliquo loco aut Ciceronis aut alius scriptoris expressas inuenerat.

Dispositio est haec:

	fragm. siue §.	uers. edit. exstant	desunt
I. PROOEMIUM.			
1. In exordio Scauri dignitas laudatur, sors deploratur[1]	I, 1a	3	
2. Accusationes patris enumerantur:			
a) deest unius uel duarum accusationum mentio[2]			29
b) accusatio Cn. Domitii, trib. pl.	I, 1b		
c) accusatio Q. Seruilii Caepionis	I, 2	11	
d) eiusdem altera et Q. Varii, trib. pl., accusatio	I, 3		
3. Laudes Scauri patris	I, 4a		
Transit Cicero ad refutationem extra causam .	I, 4b		
II. REFUTATIO EXTRA CAUSAM.			
A. De Bostaris nece:			
Accusat Triarius Scaurum Bostari hospiti uenenum dedisse	I, 4c		
1. Scaurus eius necandi causam habuit nullam[3]; nam			
a) neque heres fuit et uiuo Bostare eius in bona inuadere potuisset	I, 4f		
b) neque iratus fuit.			
Argumentorum repetitio	I, 5		
2. Sed aliter res se habet;			
a) aut morte repentina, quae uariis ex causis saepe obuenit, Bostar interiit	I, 4d	20	405
b) aut, id quod probabilius uidetur, a matre necatus est, quae et eius heres fuit et ei irata (propterea quod turpem cum Arine consuetudinem filius reprobabat. Cf. §. 8) .	I, 4e		
B. De Arinis uxore:			
Dicit Triarius uxorem Arinis a Scauro coactam esse ut sibi ipsa, ne uim pateretur, mortem conscisceret[4]	I, 6. 7		
a) Raro accidit, ut aliquis probri et turpitudinis euitandae causa se ipse interimat, cum homini a natura seruandi sui appetitus datus sit, id quod			
I. et philosophorum ratione[5]	II, 1a		
II. et raritate exemplorum docetur.			
Perpauci sunt uiri,			
1. ut Romani			($1/3$ r.)
α) priscorum temporum[6]	II, 1b		
β) Ciceronis aetatis (cf. p. 272 sqq.) .	II, 2		c. $1/2$ uers.
2. ita Graeci;			
α) praeter exempla ex fabulis sumpta	§. 3		
β) duo Themistocles et Cleombrotus; Cleombrotum autem haec mulier imitari non potuit	4. 5	42	

1) Numeri sunt adnotationum infra additarum.

	fragm. siue §.	uers. edit. exstant	uers. edit. desunt
b) Quod dixit Triarius uita illam mulierem maluisse spoliari quam pudicitia propterea quoque incredibile est, quod illa cum deformitate summa fuit tum etiam senectute, ut nulla libidinis suspicio esse possit	5. 6		
c) Contra duae fuerunt in Sardinia de mulieris morte opiniones (cf. p. 274)	7		$2\frac{1}{2}$
I. altera Arinis uxorem pelicatus dolore se ipsam interemisse	8. 9		
II. altera, quae est magis credita, Arinem eam per libertinum necandam curasse . . .	10—12		
Paucis de Bostaris et Arinis turpibus familiis ita additis	13		
ut simul ad crimina refutata respiciatur repetaturque illa uera iudicandi lex, ex qua argumentis, non testibus est credendum	14—16		
transit ad probationem	17	142	
III. PROBATIO (17—46).			
Nonnulla de testium multitudine indignitateque quae fidem tollat praemittuntur	18—20		
propositio ponitur[7])	21—22		
A. de genere accusationis (§. 23—37):			
Generi totius accusationis iudices resistere debent, nam			
I. ab accusatore nihil more susceptum est,			
a) inquisitum enim non iit	23—28		
b) priorem actionem totam sustulit (cf. p. 275) uno tantum teste producto	29—30		$16\frac{3}{4}$
II. Scauri iudicium non iudicii, sed comitiorum consularium causa comparatum est . . .	30		
id quod cum Triarii festinatione tum App. Claudii (cos. 700/54) in Scaurum inimicitia probatur	31	30	
Quae inimicitia reo turpitudini esse non potest; nam	32		
1. quasi ex natura fit, ut prouinciae decessor (App. Claudius) successori (Scauro) inuideat	33		($\frac{1}{2}$ r.)
2. App. Claudius, ut C. Claudium fratrem Scauri competitorem adiuuaret, eundem a consulatu remouere non potuit non studere.	33—34		
Etsi iam non petit C. Claudius, tamen Appius suam in Scaurum simultatem statim deponere non potest	35		
Et Sardi spe praemiorum adducti consuli se gratissimum esse facturos putant, si in Scaurum testimonium dixerint	36. 37		

	fragm. siue §.	uers. edit. exstant	uers. edit. desunt
B. de Sardis testibus (38—45):			
Sardis tribus de causis nulla fides habenda est, nam	38	91	
I. ipsa consensio tollit fidem	39. 40		
II. cupiditate testandi ostendunt se spe praemiorum esse adductos	41		
III. natio ipsa est fallax			
a) sunt enim Sardi mixtum genus, Poenis corruptius, singulis uiris exceptis . . .	42—44		
b) Sardinia est una prouincia, quae nullam habeat amicam populo Romano ac liberam ciuitatem[8])	$44.\ 45^{a}$		
	$45\,\alpha$		
Huius loci peroratio	45^{b}		
C. de Scauro[9]):			143
1. de Scauri familiae nobilitate, de patre et de eius cum Dolabella inimicitia, filio relicta .	45^{f} et 45^{h}		($\frac{2}{3}$ r.)
2. de abstinentia, qua Scaurus filius et in proscriptionibus Sullanis et in Syria se praestitit[10])	45^{d}	4	113
3. de aedilitate et de ludorum opulentia (plenissime)	$45\,\beta$		
4. de domo magnifica[11])	$45^{i}.$ $45^{l}.\ 45^{n}$		($\frac{3}{4}$ r.)
Huius loci peroratio	45°		
D. de crimine frumentario[12])		13	210
* * * * *			
IV. PERORATIO[13]).			
I. Merita maiorum	46	$11\frac{3}{4}$	
a) L. Metelli Dalmatici (cos. 119), aui . . .	47		$2\frac{1}{2}$
b) L. Caecilii Metelli (cos. 247)	48	6	$2\frac{1}{2}$
c) Scauri patris	49	6	$2\frac{1}{2}$
	et 50	6	
II. Conclusio[14])			$90\frac{1}{2}$
* * *			

Incerti loci fragmenta:

1. Discretio illa de Sardis et Sardiniensibus (Pompeii commentum. Keil. V, p. 144).
2. *Uniuerse* (Charisius p. 224 Keil).
3. *Quae, malum, est ista ratio?* (Eugraph. ad Terent. Heautont. 4, 3, 18), quod fragmentum fortasse cum Klotzio ante fr. 45^d ponendum est.

Adnotationes.

1) Fr. I, 1^a: *Maxime fuit optandum* sqq. sine dubio in exordio ponendum est; nam patronus et iudices alloquitur et reum nominat (cf. exordia or. pro Sulla, Mil., Plancio, Rab. Post., Rosc. Am., Cluentio, Archia) et expressis uerbis Augustinus (Halm, rhett. min. p. 150), cum hoc fragmentum affert, se esse propositurum dicit exemplum generis principandi. Etsi sententia ea, quam Beier (p. 129) supplet, in fragmenta quae sequuntur bene quadrare uidetur: tamen, ut propter ambitum lacunae — desunt enim 29 uersus, cf. supra p. 271 — res incerta est, ita haec ipsa conectens sententia: *utatur filius eadem fortuna, qua pater* propterea haud apta est, quod hoc modo Cicero Scaurum in culpa esse quasi concessurus fuit. Immo uero omni eum culpa uacare iudicibus persuadere debuit, ne iustus Triarii ille metus uideretur (Asc. 17, 8), de quo supra p. 254 dixi. — Exempli causa potuit in lacuna sententia haec esse expressa: *Optimus quisque uexatur et in odio inuidiaque est. Quam inuidiam hic quoque Scaurus nullo crimine admisso subiit; eandemque pater eius expertus est, qui saepenumero est accusatus.*

2) Quoniam ante fr. II, 1^b propter uerba *subiit etiam* . . statuendum est unius uel duarum patris accusationum mentionem esse praemissam: iam quaeritur, quae accusatio uel quae accusationes antea enumeratae sint. Praeter iudicia, quae statim (fr. I, 1^b. 2. 3) a Cicerone afferuntur, Scaurus pater (cf. p. 258, n. 1), quantum scimus, ter accusatus est. Primum a. 638/116 (Asc. 17, 8); hanc causam ambitus fuisse A. W. Zumptius (Röm. Crim.-Proc. p. 471) putat, Asconius 17, 10 non dicit; immo uero uidetur repetundarum causa fuisse propter Asconiana haec uerba: *(ne) rursus ante alias prouincias spoliaret, quam rationem prioris administrationis redderet.* Qua in causa eo tantum damnationem fugit, quod consulatum iniit, antequam iudicium exerceri posset. Atque huius accusationis mentionem Cicero, qua erat prudentia, uix potuit facere. Tum eodem a. 638/116 post comitia consularia a P. Rutilio competitore de ambitu postulatus, sed absolutus est, statimque Rutilium eiusdem criminis accusauit (Cic. Brut. 30, 113. de orat. 2, 69, 280. L. Lange, Röm. Alt. III^2, p. 54). Sunt qui Scaurum

a. 647/107 iterum consulem fuisse et in hoc altero consulatu petendo a competitore Rutilio ambitus accusatum esse dicant (Drumann, Gesch. Roms I, p. 27. A. W. Zumpt, Röm. Crim.-Proc. p. 473, n. 2); sed eos errasse L. Langius (Röm. Alt. III^2, p. 66; cf. I^3, p. 712. II^3, p. 316) ostendit. Erat enim lex, ne quis iterum consul crearetur, neque praeter Scipionem et Marium quisquam commemoratur, qui hac lege solutus sit. Quod Zumptius dicit Rutilium, quem a. 645/109 una cum C. Mario legatum Q. Metelli fuisse scimus (Sall. b. Iug. 50), paulo ante hunc annum 645/199 praetorem fuisse: id traditum non est; immo uero cum Rutilius Marii quadragesimum septimum uitae annum tum agentis collega esset, uidetur et eius fere aequalis et a. 638/116 ea iam aetate fuisse, qua consulatum peteret. Repetundarum denique Scaurum a. 663/91, ut uidetur, accusauit M. Brutus, cui cognomen *accusatori* (Cic. de off. 2, §. 50) erat. Iniuria Peter (uet. hist. Rom. rell. p. CCLVIII) Brutum subscripsisse censet Caepioni in illa repetundarum causa, ad quam Cic. pro Scauro fr. I, 2 spectat. Separatam fuisse Bruti accusationem iure A. W. Zumptius (Röm. Crim.-Proc. p. 481) contendit, eiusque argumentis hoc addo: in reliquiis eius orationis, qua Scaurus pater se ipsum defendit, nomen Bruti bis legi (Peter p. 186): *M. Scaurus contra Brutum de pecuniis repetundis: Praefecti fabrum*; et *M. Scaurus de pecuniis repetundis contra M. Brutum: Ita officiose et obseruanter milites triumphauere.* Ergo Brutus in hac causa non subscriptor fuit, sed accusator. — Sed utram Cicero causam, an utramque commemorauerit, quis dicat? Utrumque enim iudicium notissimum fuit, ita ut Asconius cur explicaret non haberet; nam alterius causae memoria uigebat, alterius orationes exstabant. Sin solum Bruti iudicium attulit, certe aliis uerbis atque in oratione pro Fonteio 17, 38 narrauit. Itaque uerba Beieriani supplementi impugno, non sententiam.

3) Alium fragmentorum ordinem Beier statuit: 4^c, 4^d, 4^e, 4^f, 5; quem ego ordinem ob eam potissimum causam probare nequeo, quod mihi fere contra naturam fieri uidetur, ut accusatione Triarii relata Cicero quasi declinans pergat: *Quae ueneni dati suspicio primum quam leuis sit statim apparebit, si considerare uolueritis, ex quibus causis mors saepe o b ueniat repentina* (sic codd. cf. Mart. Cap. 5, 441; edit. Eyssenh. p. 143). Sed crimen ipsum Cicero primum diluere debuit ipsamque accusationem argumentis demonstrare, quam leuis sit omnique probabili causa carens. Itaque eam rationem praetulerim, ex qua Cicero primum crimen prolatum refutat, deinde excursu de causis mortis repentinae interposito ad *ἀντικατηγορίαν* matris quam dicit Quintilianus 7, 2, 10 progreditur. — Sed quia permulta in hac parte desunt, quomodo singula pertractata sint, erui non potest. Quintiliano auctore in tali *ἀντικατηγορίᾳ* personae, causae, cetera comparari solebant. Ex bis sex codicis A lineolis eisque ualde mutilatis (Beier, p. 137), quae propter uerba: *agedū, ego defendi Seau⟨ru⟩m, Triari, de⟨fend⟩e tu matrē* huc pertinent, cognosci licet in hac omissa parte

etiam de bonis — Bostaris, opinor — accurate esse dictum. Neque tamen ullius ingenii acumen Ciceroniana uerba restituere poterit.

4) Fr. I, 6: . . *cum dare nollet Aris, clam ex Sardinia est fugere conatus*: sic hoc fragmentum a Prisciano (Keil p. 219) propter uocem *Aris* affertur; antea (Beier p. 138) legebatur *coactus*. Utraque harum lectionum prorsus aliam sententiam efficit. *Coactus* si cum Beiero accipimus, efficitur criminatio quasi a Triario relata, quales sunt criminationes fr. I, 4^{c}: *Bostarem igitur quendam Norensem fugientem e Sardinia Scauri aduentum* . . . et §. 18: *poposcit, imperauit, cripuit, coegit*; tum uerbi *dare* aliud obiectum uix esse potest quam *coniugem suam*; nec male illudens Cicero ex Beieri iudicio statim adiungere potuit illam castorum comparationem: *⟨scilicet relicta illic uxore ipse fuga sibi consuluit, quemadmodum castores, ut aiunt⟩, redimunt se ea parte corporis, propter quam maxime expetuntur.* — Contra *conatus* si legimus, *coniugem* non potest esse obiectum uerbi *dare*; nam *cum coniugem illi dare nollet Aris, clam . . est fugere conatus* propterea ineptum est, quod relicta coniuge eum fugisse scimus. Tum aliud obiectum quaerendum est, uerbaque non accusatoris sed defensoris sunt qui, qua de causa Aris Romam fugae specie se contulerit, ita exponere studet, ut a Scauro eum non esse coactum simul ostendat. Dicit enim Cicero §. 8: *is cum hanc suam uxorem, anum et locupletem et molestam, timeret, neque eam habere in matrimonio propter foeditatem neque dimittere propter dotem uolebat. Itaque compecto cum matre Bostaris consilium cepit, ut uterque Romam ueniret: ibi se aliquam rationem inuenturum, quemadmodum illam uxorem duceret, confirmauit*; et §. 10: *cum audisset* (sc. uxor Arinis) *Arinem cum illa sua metus et fugae simulatione Romam se contulisse* . . . Ex his paragraphis medela sumenda esset; et proposuerit quispiam: *⟨dotem coniugi suae⟩ cum dare nollet Aris, clam ex Sardinia est fugere conatus.* — Difficile est hanc rem diiudicare. Sed fateor Beieri sententiam magis mihi arridere, praesertim cum criminatio quasi ab accusatore prolata efficiatur, quae est aptissima; et cum in talibus grammaticorum exemplis memoria codicum non sit summa lex habenda, quod alia memoriter uel ex aliis grammaticis indiligenter, alia ex ipsis quidem ueterum scriptis, sed in eo tantum accurate laudantur, propter quod afferuntur: repudiata Prisciani codicum lectione scribere maluerim: *coactus*.

5) Fr. II, 1^{a}: *Sic, inquam, res se habet. Neque hoc a me nouum disputatur, sed est quaesitum ab aliis* (Ps. Asc. 21, 25). Cum exemplis et argumentis eis quae (fr. II, 1^{b}. 5. 6) sequuntur, tum ipsis uerbis *disputandi* et *quaerendi*, quae de philosophorum disputationibus usurpari constat (Cic. de legg. 3, 5, 13: *ut a doctissimis Graeciae quaesitum et disputatum est*, cf. ad famil. 9, 26, 3. 11, 27, 8. Tusc. 3, 9, 18. 5, 10, 28), facile adducimur, ut credamus ante hoc fragmentum de morte uoluntaria ex philosophorum more esse disputatum.

6) Post fr. II, 1^{a} Cicero *utitur exemplis* (Quintil. 4, 1, 69); quae exempla ex maiorum memoria sumpta esse fr. II, 2 indicat: *illa audiuimus; hoc uero meminimus* sqq.

His maiorum exemplis allatis tertia fere orationis pars finita erat (Asc. 21, 1; cf. supra p. 276 et tab.). Cuius partis inde a fr. I, 4^{b}, quo fragmento refutatio extra causam incipit, 20 uersus supersunt, circiter 405 (nempe 434 minus 29, qui inter fr. I, 1^{a} et I, 1^{b} desunt) esse deperditos supra demonstratum est (p. 271. 276). Et horum qui desunt uersuum maior pars ad Bostaris necem spectauit: ad alterum de Arinis uxore locum minor propterea, quod huius loci a fr. II, 1^{b} ad §. 13 circiter 80 uersus exstant. Quodsi statuimus utrumque locum pari fere ambitu fuisse, istorum 405 uersuum siue 10 paginarum editionis tres partes (circa 6 pp.) ad priorem, duae partes (circa 4 pp.) ad posteriorem locum pertinuerunt. — De singulis autem lacunis nihil erui potest, nisi hoc: inter fr. I, 4^{b} et I, 4^{c} pauca tantum transitionis uerba uideri esse deperdita; itemque haud multos uersus puto deesse inter fr. II, 1^{a} et II, 1^{b}, nam nonnulla tantum exempla mortis uoluntariae desiderantur.

7) §. 21: *Est enim unum maximum totius Sardiniae frumentarium crimen, de quo Triarius omnes Sardos interrogauit, quod genus uno testimonii foedere et consensu omnium est confirmatum. Quod ego crimen antequam attingo* . . . In his uerbis uidetur mihi glossema inesse; nam *genus* si scribitur, non intellegitur nisi Sardorum genus. At non Sardi, sed crimen frumentarium confirmatum est foedere et consensu omnium sc. Sardorum. Itaque *genus* ex falsa quadam pronominis *quod* explicatione ortum esse puto ac delendum.

8) Ultimis codicis A uerbis (§. 45^{a}): *Hispania ulterior, Scipionum int* . . . Beier (p. 207) ad sensum recte ea adiecit, quae sumi possunt ex scholii Ambrosiani uerbis his: *deficientibus tunc omnibus Hispaniae ciuitatibus ab amicitia populi Romani Gaditana sola ciuitas in fide mansit.* Sed uerba ipsa ex Val. Max. 6, 6, ext. 1 (p. 307 Halm) et ex Cic. pro Balbo 18, 41 sumpta non probo.

Huc pertinet breue illud fragmentum ab Halmio (p. 27) inuentum, quod scholiasta Lucani ad Phars. 1, 427 (Weber II, p. 69) laudat: *Aluerni a quodam Troiano nominantur, qui post Aeneam Gallias intrauit. — De his Cicero in Scauriana* (fr. 45α): *Inuenti sunt, qui etiam fratres populi Romani uocarentur.*

Paulo post uidetur Cicero hunc de testibus locum absoluisse, et fr. 45^{b}: *copiis inops, gente fallax* (Arusian. Mess. p. 236 Lind.) huius perorationis fortasse est reliquum. Sed concedendum erit Ciceronem alius quoque ciuitatis exemplo allato, ut Aeduorum (Caesar, b. G. 1, 33) perfacile huius loci finem longe alium facere potuisse. Certe plura aliterque dicta, ac Beier censet, et ante fr. 45^{b} et post 45^{b} amissa sunt. A fine enim codicis A (§. 45^{a}) usque ad fr. 45^{b} (Asc. 23, 6) permulti editionis (circa 143, cf. p. 277)

uersus desunt; pauci tantum (5) exstant. Verba deperdita partim ad Sardos testes pertinebant, partim ad Scaurum, de quo praeterea plus quam duodecima orationis pars erat (cf. Asc. 23, 4. 23, 17 et supra p. 277 et tab.). Fragmentorum autem quae exstant solum fr. 45^{b} meo quidem iudicio ad Sardos testes spectat, ceterea ad tertium (§. 22) illum qui sequebatur *de Scauro* locum. Nam fragmenti 45^{d}: *quem purpura regalis non commouit, eum Sardorum mastruca mutauit?* obiectum est Scaurus, qui mutari non potuisse dicitur. Et quod sequitur fr. 45^{f}: *hoc nomine audito, quod per omnes gentes peruagatum est, de familia nobili ipsi quoque cum orbis terrarum auctoritate sentiatis*.. non tam ad Sardos testes pertinet, quam ad Scauri familiae nobilitatem, a qua talia crimina prorsus aliena sunt. — Illorum autem 143 uersuum, quos hic deesse ratiocinatus sum, maiorem partem ad tertium *de Scauro* locum spectasse inde suspicor, quod ad quaestionem de testibus multa addere uix potuit. Nam quae §. 38 promisit tres causas, de quibus Sardis nulla fides habenda sit, se esse expositurum, iam absoluit; et tertium argumentum Sardorum nationem esse fallacem uidetur satis tractatum esse ita quidem, ut patronus, si ea addas, quae de prouinciis amicis dicturus est, fragmento 45^{b} illius *de testibus* quaestionis finem fecisse uideatur.

9) Difficillimum est huius *de Scauro* loci fragmenta digerere et ordinare. Ex fragmentis habemus argumenta haec: de abstinentia Scauri, fr. 45^{d}; de familiae nobilitate, fr. 45^{f}; de inimicitia Dolabellae a patre filio relicta, fr. 45^{h}; de domo magnifica, fr. 45^{i}, 45^{l}, 45^{n} (de fr. 45^{m} segregando suo loco dicam). Praeterea Cicero in hac oratione *de aedilitate et de opulentia ludorum dixit plenissime* (= 45β, schol. Bob. ad Sest. c. 54, p. 304 Or.), quod testimonium primus inuestigaui; eodemque spectant Asconii (24, 1) uerba haec: *usus erat eis* (sc. columnis) *aedilis, ut ipse quoque significat, in ornatu theatri.* Accedit quod ex more Asconii (cf. Cic. pr. Mil. 16, 44 cum Asc. 47, 27) suspicari possumus ea, quae Asconius 16, 8 de abstinentia, qua Scaurus in proscriptionibus Sullanis fuerit, et postea (17, 8) de Triarii timore et festinatione dicit, ex ipsa oratione esse sumpta. Hoc recte Beier (p. 208) uidit; sed rationem, qua ipsis Asconii uerbis huius loci initium posuit, probare non poteris, cum initia aliorum locorum, de genere accusationis §. 23 et de testibus §. 38 comparaueris.

De ordine nihil constat nisi haec: primum fr. 45^{h} post duas partes orationis fuit; deinde ante hoc fragmentum Cicero de patre Scauri uerba fecerat; id enim ex Asconio concludatur necesse est, qui 23, 5 ad fr. 45^{h} discernendi causa adnotat: *dicit dein de Scauro quem defendit.* Ea autem, quae ante fr. 45^{h} de patre dicta amissa sunt, bene adiunguntur fragmento 45^{f}, quod est de Scauri nominis nobilitate, ita ut fr. 45^{f} ante 45^{h} ponendum sit. Denique fr. 45^{i} quod sequitur de domo magnifica *post tres partes a primo* fuit; ex quo inter fr. 45^{h} et 45^{i} lacunam 113 fere uersuum esse statuendam supra p. 277 ostendi. Certi nihil praeterea ostendi potest.

Locus autem ille de aedilitate et de ludorum opulentia etsi et ante fr. 45^{l} et postea fuisse potest, tamen eum ante hoc fragmentum ponere malo quod, hoc nisi fiat, non habeo quibus rebus lacunas illas amplas mihi fingam esse expletas, quarum altera ante fr. 45^{h} maiorem partem 143 uersuum facit (cf. p. 286), altera inter fr. 45^{h} et fr. 45^{i} interposita 113 fere uersuum est. Neque absurdum esse putauerim, si quis Ciceronem temporum ratione habita de his deinceps rebus dixisse existimet:

1. de Scauri familiae nobilitate, de patre (Asc. 23, 5) et de eius cum Dolabella inimicitia filio relicta (fr. 45^{f}. Quintil. 6, 1, 21. fr. 45^{h});
2. de abstinentia, qua Scaurus filius et in proscriptionibus Sullanis (Asc. 16, 8) et in quaestura Syriaca se praestitit (fr. 45^{d});
3. de aedilitate et de ludorum opulentia (fr. 45β. Schol. Bob. p. 304. Or.);
4. de domo magnifica (fr. 45^{i}, 45^{l}, 45^{n}).

10) Fr. 45^{d}: *Quem purpura regalis non commouit, eum Sardorum mastruca mutauit?* (Isidor. Etym. 19, 23, 5. p. 603 Lindem.). Haec uerba Beier (p. 209) etsi de abstinentia dici intellexit, tamen quo spectet illa *purpura regalis* non recte explicauit. Neque enim quicquam haec purpura cum proscriptionibus Sullanis commune habet. Contra mihi de quaestura Scauri agi uidetur. Scimus enim eum, cum quaestor in Syria uersaretur (p. 259), et cum aliis eius regionis principibus et cum Areta, rege Arabiae, egisse atque bellum gessisse (Ioseph. bell. Iud. 1, 6, 2—4. 1, 8, 1 sqq. Ant. 14, 2, 3. 14, 5, 1). Cuius contra Aretam expeditionis testes sinceri exstant nummi denarii, quos Scaurus aedilis curulis, cum collega suo P. Hypsaeo a. 696/58 cudendos curauit. Qui denarii sic inscripti sunt: EX · S · C · M · SCAUR AED · CVR P · HVPSAE(VS) · AED · CVR et signati imagine regis, genibus nixi, dextera manu uirgulam oliuae, sinistra camelum tenentis, litteris additis his: REX · ARETAS (Mommsen, Röm. Münzw. Berl. 1860. p. 626. C. I. Lat. I. No. 466). Qua in prouincia etsi Scaurus haud ita abstinens fuit (p. 259), ut Cicero iudicibus persuadere studuit: tamen, cum Romae id ignoraretur, illud patronus in rei honorem dicere potuit eum quasi purpuram regalem repudiasse Aretamque, quamuis pecunia corrumpere cupientem, bello uicisse.

11) Iure Halmius (Münch. Sitzber. 1862. II, p. 7) fr. 45^{m}: *hoc miror enim ququerorque quemquam hominem ita pessumdare alterum* [*uerbis* glossema, del.] *uelle, ut etiam nauem perforet, in qua ipse nauiget* segregandum esse censet (cf. Cic. ed. Or. IV, p. 1056, 17). Nam Quintilianus, qui 8, 6, 47 haec Ciceronis uerba laudat, cui eius libro uel orationi sint attribuenda non dicit. Sed idem uir egregius quod fr. 45^{n} alienum ab hac oratione esse iudicat, haud scio an errauerit. Fons autem ipse, ex quo hoc fragmentum hauritur, inquirendus est. Ipse Cicero in Oratore 67, 223: *Sed quae* inquit *incisim aut membratim efferuntur, ea uel aptissume cadere debent, ut est apud me: 'domus tibi deerat? at habebas. Pecunia superabat? at egebas.' Haec incise dicta sunt quattuor, at membratim,*

quae sequuntur, duo: ‘incurristi amens in columnas, in alienos insanus insanisti.’ Deinde omnia tamquam crepidine quadam comprehensione longiore sustinentur: ‘depressam, caecam, iacentem domum pluris quam te et fortunas tuas aestumasti.’ Dichoreo finitur, at spondeis proximum illud (sc. insanisti). Optimo iure Beier has partes in unum fragmentum coniunxit, nam Cicero et uocibus *sequuntur .. deinde .. proximum illud* utitur et omnia eadem de re dicit, id quod ex his uerbis concluditur: *omnia .. comprehensione longiore sustinentur.* Scaurianae autem esse fragmentum cum ex columnarum commemoratione tum ex descriptione domus patet. Nam illae columnae Lucullei marmoris duodequadraginta pedes altae, quae notissimae erant (cf. p. 260 n. 3), etiam ab Asconio fragmenti 45^{i} explicandi gratia commemorantur, quem locum, cum etiam situs domus Scauri accurate describatur, totum exscribam (23, 22): *Demonstrasse uobis memini me hanc domum in ea parte Palatii esse, quae cum ab sacra uia descenderis et per proximum uicum qui est a sinistra parte prodieris, posita est. Possidet eam nunc Largus Caecina, qui consul fuit cum Claudio. In huius domus atrio fuerunt quattuor columnae marmoreae insigni magnitudine, quae nunc esse in regia theatri Marcelli dicuntur. Usus erat iis aedilis (ut ipse quoque significat) in ornatu theatri, quod ad tempus perquam amplae magnitudinis fecerat.* Optime haec descriptio domus quadrat in Ciceronis uerba: *depressam, caecam, iacentem domum* (= das tief-, versteckt-, ebenliegende Haus).

Sed mendum inesse puto in uerbis: *incurristi amens in columnas, in alienos insanus insanisti.* Accuratius enim si haec inspexeris, singula singulis uerba per *χιασμόν* quem dicunt respondere inuenies; quae responsio uoce *alienos* turbatur. Non possunt alieni (sc. homines) opponi columnis; neque, quos alienos hic dicat, intellegitur. Sed neque quae Schützius (p. 214 Beier) coniecit: *in antis aeneis insanis insanisti*, neque quae Beier tentauit: *in alienis (sc. bonis prodigendis)* probare possum; illud enim propter uim uerbis traditis allatam repudio; hoc et quod sententia minus apta efficitur et quod ex hac responsione nullo modo *insanisti* dictum esse potest pro *nimis magnos sumptus fecisti.* Ex tota loci compositione necesse est illi *in columnas* aliud opponi quod simile sit; sed unum esse substantiuum, casu accusatiuo positum, pendens ex praepositione *in.* Emendatio incerta est; ac nisi mauis: *in antas insanus insanisti*, fortasse scribi potest: *in alas insanus insanisti.* (Alae = Säulengänge, die rechts und links im Atrium hinlaufenden Seitenräume, cf. Becker-Marquardt, Handb. d. röm. Alt. V, p. 244. Vitruv. 6, 4, 4. 4, 7, 2. Friedlaender, Sittengesch. Roms III, p. 60. 62.) Atrium enim Scauri ut columnas illas quattuor ita permagnas magnificasque alas habuit, quas Triarius propter luxuriam uituperauerat.

12) Quartus (cf. §. 22) locus *de frumentario crimine* totus excidit. Quo de crimine haud ita multa uidetur dixisse. Nam etsi inter fr. 45^{i} et

§. 46 circiter 210 editionis uersus desiderantur (cf. p. 277): tamen eorum una pars ad tertium *de Scauro* locum, altera ad totius orationis perorationem (§. 46) spectabat, et quae praeterea amissa sunt, ea tantum ad crimen frumentarium pertinebant.

13) Perorationis exiguae tantum partes supersunt. Sunt enim inde a §. 46: .. *fuisse in templo* sqq. uno codicis T folio mutilato quater quaterni deni uersus seruati, quater septeni desunt. Accedit autem fr. 46 ab Asconio laudatum, quod fragmentum et prima illa codicis T uerba et pauca plura, quae antecedunt, continet. Et huic quidem fragmento in Asconii commentario adscriptum est: *uer. a nouis. CLX* (cf. p. 277). Qui codicis CLX uersus circiter 128 uersibus editionis Bait.-Kays. respondent; quorum uersuum 30 supersunt, 98 desunt. Quae cum ita sint, erui licet, quot editionis uersus post singulas paragraphos 47. 48. 49. 50 desiderentur. Cum enim, quae uno incolumi codicis T folio continentur, circiter $34^1/_4$ uersus editionis efficiant (cf. supra p. 273): una unius paginae columna circa $8^1/_2$ editionis uersus implet. Quorum uersuum inde a uerbis (§. 46): .. *fuisse in templo* sqq. quater 6 uersus in editione exstant — prima tantum columna (= §. 46. 47) propter compendia codicis non 6, sed $7^1/_4$ uersus implet —; ergo quattuor lacunae (post §. 47. 48. 49. 50) statuendae sunt, quarum unaquaeque ambitum $2^1/_2$ fere editionis uersuum habeat.

Sed cum non ($2^1/_2 \cdot 4 =$) 10 uersus, sed 98 desint, necesse est post §. 50 praeter illos $2^1/_2$ alii 88 uersus exciderint. Quo fit ut perorationis partes cum seruatas, tum deperditas his possimus numeris discribere:

$$\underbrace{(4^1/_2 + 7^1/_4)}_{\S.\,46.\,47.} + \mathbf{2^1/_2} + \underset{48}{6} + \mathbf{2^1/_2} + \underset{49}{6} + \mathbf{2^1/_2} + \underset{50}{6} + (\mathbf{2^1/_2} + \mathbf{88}) \text{ uersus.}$$

Fragmentis 46—50 merita maiorum laudantur. Huc Quintiliani 6, 1, 21 uerba spectant: *Periclitantem uero commendat dignitas et studia fortia et susceptae bello cicatrices et nobilitas et merita maiorum. Hoc quod proxime dixi Cicero atque Asinius certatim sunt usi, pro Scauro patre hic, ille pro filio.* Haud male a Beiero lacuna post §. 47 expleta est. De sequenti autem (post §. 48) explenda certi omnino nihil conici potest; hic Beierum laudare noluerim. Sed bene, quae post §. 49 deesse uidentur, adiecit.

14) In fine igitur orationis ex nostra ratione $90^1/_2$ editionis uersus desunt. In quibus quae fuerint, nescimus. Certe plura addidit Cicero, quam Beier (p. 222) putat. Ex Quintiliano (l. l.) suspicari possumus aliorum quoque maiorum Scauri et affinium merita laudibus esse celebrata. Ac nisi omnia me fallunt, quia Scaurus et Sullae dictatori et Pompeio Magno propinquus erat (Asc. 16, 8. 17, 14), de his quoque sermo erat. — Quae uero praeterea Cicero in peroratione tractauerit, ignoramus. Varios enim in modos sunt eius orationum epilogi comparati.

VITA

Natus sum Fridericus Christianus Hermannus Gaumitz die XI mensis Dec. a. h. s. LIII Poppitii, qui uicus Saxonicus prope Riesam oppidum situs est, patre Christiano, quem ante hos octo annos praematura morte mihi ereptum esse ualde doleo, matre Rosina, e gente Zinkiana. Fidei addictus sum euangelicae. Cum litterarum rudimentis in ludis publicis illius uici et Riesae oppidi imbutus essem, a. h. s. LXVIII Lipsiam me contuli, ubi Schola Thomana Eckstein io rectore me excepit. Cuius gymnasii testimonio maturitatis accepto a. LXXV ciuis Academiae Lipsiensis factus sum et, cum Martis castra annum secutus essem, philologis studiis deditus scholis interfui uirorum doctissimorum Biedermanni, Braunii, Curtii, Drobischii, Ecksteinii, Heintzii, Hermanni, Langii, Lipsii, Overbeckii, Ribbeckii, Ritschelii, Roscheri, Schusteri, Voigtii, Wenckii, Zarnckii. Seminarii philologorum regii per tria semestria sodalis ordinarius fui; exercitationes societatis antiquariae Langianae per sex semestria frequentaui; Ecksteinii seminarium paedagogicum et Zarnckii Germanicum adhuc frequento.

Magistris meis cum omnibus, tum imprimis Ludouico Langio optime de me merito maximas nunc gratias ago semperque eorum retinebo memoriam gratissimam.